

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ELEKTRONSKO RAČUNOVODSTVO

IZJAVA

Študent/ka Vesna Borštnik izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Slavke Kavčič in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 06.03.2007

Podpis: _____

KAZALO

1	Uvod	1
2	Informacijski sistem podjetja	2
2.1	Opredelitev informacijskega sistema.....	2
2.2	Informacijski sistem v poslovnem svetu	3
2.3	Računovodski informacijski sistem.....	4
3	Elektronsko poslovanje.....	7
3.1	Predstavitev e-poslovanja	7
3.2	Razlogi in koristi e-poslovanja	9
3.3	Varnost pri e-poslovanju	11
3.3.1	Tehnično varovanje podatkov	12
3.4	Pravna ureditev e-poslovanja.....	12
3.4.1	Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu.....	13
3.4.1.1	Elektronski podpis	15
3.5	Revidiranje e-poslovanja	16
4	Elektronsko računovodstvo	16
4.1	Opredelitev e-računovodstva.....	16
4.2	Načini delovanja e-računovodstva.....	19
4.2.1	Nepovezano delovanje.....	20
4.2.2	Povezano delovanje	22
4.3	Prednosti in slabosti e-računovodenja	23
4.4	Razvitost e-računovodstva v Sloveniji.....	24
4.4.1	Pravna ureditev e-računovodstva.....	25
4.4.1.1	Slovenski računovodski standardi	25
4.4.1.2	Zakon o davku na dodano vrednost.....	27
4.4.1.3	Zakon o davčnem postopku.....	27
4.5	Ponudba računalniških rešitev v Sloveniji.....	28
4.5.1	Datalab, d. d.....	29
4.5.2	Baan.....	29
4.5.3	Opal, d. o. o.	29
4.5.4	SAP, d. o. o.....	29
4.5.5	Navision.....	30
4.5.6	Grad, d. d.	30
4.5.7	Perftech, d. o. o.....	30
4.5.8	MAOP.....	31
4.5.9	SAOP	31
5	Elektronsko računovodstvo v slovenski praksi	31
5.1	Primer uvedbe e-računovodstva v proizvodnem podjetju	31
5.2	E-računovodstvo v računovodskem servisu Biro bonus, d. o. o.	33
5.2.1	Predstavitev računovodskega servisa Biro Bonus, d. o. o.....	33
5.2.2	Uporaba rešitve e-računovodstva	33
5.2.3	Informacijski sistem Pantheon	35

6	Sklep	38
	Literatura	40
	Viri.....	40
	Priloge	

1 Uvod

Cilj podjetja ni zgolj preživeti na prostem trgu, temveč tudi zmagovati. To pomeni, da mora vodstvo sprejemati odločitve in obvladovati svoje poslovne procese na način, ki mu omogoča prednost pred konkurenco. To lahko doseže med drugim tudi z obvladovanjem informacij. Zato mora zgraditi svoj informacijski sistem z rešitvami in tehnologijo, ki mu omogočajo optimizacijo poslovnih procesov ter mu ob pravem času ponujajo prave informacije na pregleden in učinkovit način.

Pomembne so informacije tako iz sistema kot tudi tiste iz okolja podjetja. Pravočasne in pravilne informacije so bistvene pri procesu odločanja v podjetju. Konkurenčno prednost ima tisti poslovni sistem, ki se hitreje odzove na spremenjene razmere poslovanja. V Sloveniji se le v redkih podjetjih že zavedajo, da predstavljajo pravilno urejeni in interpretirani podatki, zbrani v eni ali več bazah podatkov, edino konkurenčno prednost, ki izvira iz notranjih prednosti podjetja.

Računovodstvo je eden izmed pomembnejših delov informacijskega sistema v vsakem podjetju. Računovodska informacija je oblikovana z vidika časovne in vsebinske razsežnosti v predračunsko, obračunsko, nadzorno in analitsko informacijo za potrebe odločitev, tudi korektivnih (Hojak, 2002, str. 2). Danes si računovodstva brez uporabe računalnika ni več mogoče zamišljati, z uporabo sodobnih informacijskih tehnologij pa se odpirajo tudi nove možnosti posredovanja podatkov brez uporabe papirja. Elektronsko poslovanje se je razširilo na različna področja, med drugim je z velikimi koraki vstopilo tudi v računovodstvo.

Namen diplomskega dela, ki ga predstavljam, je na osnovi znanja, pridobljenega na dodiplomskem študiju, in strokovne literature s področja računovodstva in informatike preučiti stanje elektronskega računovodstva v Sloveniji. Za omenjeno temo sem se odločila, ker je po mojem mnenju veliko povedanega o elektronskem poslovanju, zelo malo pa o elektronskem računovodstvu.

Diplomsko delo je sestavljeno, vključno z uvodom, iz šestih poglavij. V drugem poglavju sem predstavila informacijski sistem v poslovnem okolju in računovodski informacijski sistem. Opredelila sem njune glavne značilnosti in poudarila pomembnost računovodskih informacij za odločanje v podjetju. V naslednjem poglavju sem se osredotočila na elektronsko poslovanje. Raziskala sem predvsem razloge, koristi, pravno podlago in varnost pri e-poslovanju. Jedro diplomskega dela predstavlja poglavje o elektronskem računovodstvu. Opredelila sem e-računovodstvo, navedla načine, prednosti in slabosti ter razvitost e-računovodstva in pravno ureditev v Sloveniji. Raziskala sem tudi slovenski trg in ponudbo programskih rešitev. V petem poglavju sem predstavila e-računovodenje v slovenski praksi. Z intervjuji s ključnimi uporabniki sistema ter analizo obstoječega

sistema in procesov v računovodskem servisu sem pridobila ključne informacije o delovanju e-računovodstva v praksi in pričakovanju glede razvoja v prihodnosti.

2 Informacijski sistem podjetja

2.1 Opredelitev informacijskega sistema

Danes se izraz informacijski sistem (v nadaljevanju IS) uporablja pogosto. Obstaja mnogo definicij, ki nam po svoje razlagajo in opisujejo njegov pomen. Opredelitve različnih avtorjev se med seboj bistveno ne razlikujejo. IS je organiziran sistem, ki zagotavlja upravljalcem potrebne informacije za odločanje (Srića, 1981, str. 72). Je organizacijska celota medsebojno povezanih sestavin, ki imajo namen oblikovati informacije in hraniti podatke (Turk, 1987, str. 16). Je sistem, ki zagotavlja zbiranje, hranjenje, obdelovanje in posredovanje podatkov ter njihovo pretvarjanje v informacije (Gričar, 1985, str. 114). Gradišar in Resinovič (2001, str. 338) pa ga opredelita kot sistem, v katerem se ustvarjajo, shranjujejo in pretakajo informacije.

Glavni dejavniki, ki IS postavljajo v ospredje, so (Fidler, Rogerson, 1996, str. 212):

- prodornost informacijske tehnologije v organizacijah,
- možnost pridobitve konkurenčne prednosti,
- rast medorganizacijskih sistemov,
- kritična odvisnost organizacij od dnevnih operacij IS in
- integracija telekomunikacij s funkcijami IS.

Predpostavke, na katerih temelji večina razpoložljivih metodologij zasnove in izgradnje IS, so (Kovačič, Vintar, 1994, str. 41):

- je samostojen, zaključen sistem, katerega funkcije lahko vnaprej določimo z analizo konkretnega primera;
- tudi če je sistem zelo obsežen, morda decentraliziran, se predpostavlja, da so vsi deli sistema v skladu z neko globalno shemo in konsistentni med seboj;
- sedanje in bodoče informacijske potrebe organizacije so znane in vnaprej določljive.

IS naj bi bil kompleksen, integriran, dinamičen, samoorganiziran, odprt in usmerjen k upravljanju. Sestavljen je iz ljudi, programske in strojne opreme, informacij, podatkov ter metod in načinov povezovanja in usklajevanja (Cotman, 2003, str. 3–4). Razdelimo ga lahko na več različnih podsistemov, ki so povezani v celoto.

Poznamo več IS (Horvat, 2002, str. 28):

- transakcijski,
- za podporo strokovnim delavcem in za avtomatizacijo pisarniškega poslovanja,
- managerski,
- za podporo odločanju in
- direktorski.

2.2 Informacijski sistem v poslovnem svetu

Informacijska tehnologija se hitro spreminja in vedno bolj prodira v naše zasebno in poslovno življenje. Spreminja naš način gledanja na določene pojave in procese ter potek dela oziroma poti za doseganje zastavljenih ciljev. Kljub temu da v bistvu poenostavlja način dela in zmanjšuje njegov obseg, hkrati zahteva vedno več znanja na vedno več področjih.

Smo v času, ko so podjetja vedno bolj izpostavljena globalni konkurenci, ki jih sili v racionalizacijo stroškov, učinkovitost in kakovost. Izpostavljeni smo neprestanim znanstvenim odkritjem in tehnično-tehnološkim novostim. V svetu hitrih sprememb je prisotna potreba po hitrih in učinkovitih odzivih podjetij oziroma organizacij na te spremembe. Potreba po fleksibilnosti in inovacije silijo podjetja v razčlenitev njihovih poslovnih procesov v obvladljive celote. V poslovnem svetu so vse bolj pomembni zbiranje, obdelava, shranjevanje in posredovanje podatkov in informacij. Pomembnost informatike je na vrhuncu, informacijski sistemi so v organizacijah postali najpomembnejši dejavnik. Danes niso več namenjeni zgolj pasivni obdelavi podatkov, ampak se vedno bolj uporabljajo za aktivno podporo za lažje sprejemanje poslovnih odločitev.

Informacijski sistemi temeljijo na zahtevni tehnologiji in visoki organiziranosti. Prilagojeni morajo biti poslovnemu sistemu, saj ga oskrbujejo z informacijami v skladu s spremembami v njegovi okolici. Temeljna naloga je zagotavljanje kakovostnih informacij za operativno delovanje, upravljanje in odločanje (Lango, 2004, str. 24). Informatika postaja pomembna pri povezovanju podjetij in drugih organizacij pri e-poslovanju. Zato so potrebne sprememba in prilagoditev poslovne strategije in poslovnega modela, prenova in integracija poslovnih procesov ter prilagoditev in uvedba novih (celovitih) programskih rešitev. Razvoj informacijske tehnologije in ponudbe poslovnih informacijskih rešitev ni prinesel le bistveno večje funkcionalnosti, povezanosti, zanesljivosti in učinkovitosti informacijske podpore, temveč tudi neprestano povečevanje vlaganj v informacijski razvoj podjetja (Natek, 2005, str. 206). Uspešnost uvajanja in uporabe informacijskih tehnologij je odvisna od več dejavnikov; gre za dejavnike okolja, človeške, organizacijske in tehnološke dejavnike (Klepec, 2005, str. 303). Dandanes smo povsod po svetu priča eksploziji elektronskega poslovanja, ki vedno hitreje izpodriva tradicionalne načine. Tista podjetja, ki želijo uspeti, se hitro prilagajajo novim pravilom trga.

Po opravljeni raziskavi Davenport (2000, str. 5) meni, da večina poslovođij današnjih informacij nima za bolj kakovostnih, kot so bile v preteklosti. Danes avtomatsko dobijo vse podatke o poslovanju, treba pa je te podatke oblikovati v informacije. Torej trditev, da vsako podjetje, ki uporablja sodobno informacijsko tehnologijo, tudi razpolaga z dobrimi informacijami in znanjem, ne velja vedno.

Zavedati se moramo, da ni splošnega računovodskega sistema, ki bi ustrezal vsem organizacijam v vseh okoliščinah. Za zgraditev ustreznega informacijskega (računovodskega) sistema je treba preučiti in upoštevati naslednje dejavnike (Hočevār, 2003, str. 21):

1. cilje organizacije,
2. strateške načrte,
3. gospodarsko panogo,
4. organizacijsko sestavo,
5. poslovodni slog in
6. organizacijsko kulturo.

Razlogi, zakaj v realnosti informacija ne prevlada nad tehnologijo, pa so (Davenport, 2000, str. 6):

- izjemno navdušenje ljudi nad hitrim razvojem računalništva, možnosti komunikacij in programske opreme;
- vplivni ponudniki programske, strojne in komunikacijske opreme, ki prepričujejo potencialne kupce, da bodo z nakupi nove tehnologije rešili vse svoje informacijske težave;
- vodstvo podjetja se ne zaveda koristi, ki bi jih lahko imelo od upravljanja z informacijami.

2.3 Računovodski informacijski sistem

Računovodstvo je ena izmed organiziranih enot v poslovnem sistemu, ki pomembno vpliva na ustreznost in neustreznost odločitev. Ima bistveno večji vpliv na vsakdanje odločitve v poslovnem sistemu, kot mu nekateri pripisujejo. Tesno je povezano s knjigovodskimi podatki. Skupaj z računovodskim načrtovanjem, nadzorom in analizo sredstev, obveznostmi do virov sredstev, prihodkov in odhodkov ter tudi iz njih izvedenimi ekonomskimi kategorijami sestavlja celoto v poslovnem sistemu (Hojak, 2002, str. 8). Računovodstvo je v poslovnem sistemu del informacijskega sistema, ki spremlja poslovno dejavnost, meri ekonomske kategorije, ki so pri tem prisotne, in oblikuje poročilo, ki ga posređuje tistim, ki (se) odločajo (Kavčič, 1996, str. 32).

Računovodski informacijski sistem je celostni sistem, ki preoblikuje denarno izražene podatke v informacije z namenom zadovoljevanja potreb notranjih uporabnikov po informacijah za načrtovanje, nadzor, ocenjevanje in koordiniranje ter potreb zunanjih

uporabnikov po računovodskih poročilih (Wilkinson, Cerullo, 1997, str. 4). V nasprotju s predhodno definicijo pa Macintosh in Scapens ne poudarjata notranjih in zunanjih uporabnikov računovodskih informacij, ampak naštevata tri lastnosti računovodskega IS (Jones, 1999, str. 117):

- omogočanje interpretacije preteklih rezultatov, sprejemanje odločitev in načrtovanje;
- načrtovanje, sprejemljivost in razumljivost ciljev na vseh ravneh odločanja v podjetju;
- ustvarjanje informacijske podlage za koordinacijo in nadzor nad podrejenimi.

Računovodski sistem skrbi, da podjetje evidentira zapise posameznih poslovnih dogodkov, ki potekajo z njegovo dejavnostjo. Vodenje evidenc o svoji dejavnosti mora podjetje izvajati po zakonskih predpisih. Podrejeni se mora zakonu in upoštevati standardna načela, ki v veliki večini veljajo za vsa podjetja. Ravno ta standardizacija omogoča kasnejšo primerljivost podatkov med podjetji. Glavne evidence so v pomožnih in glavni knjigi. Vsi podatki, ki so zajeti v evidencah, so zgodovinski. Na osnovi tega lahko ločimo dnevne, tedenske, mesečne in letne obračune poslovanja podjetja. Vse podatke uporablja vodstvo za analizo in kontrolo poslovanja. Iz zbranih in obdelanih podatkov sprejema odločitve za naprej.

Računovodske informacijske ureditve so brez dvoma pomemben vir informacij, brez katerih bi bilo poslovanje v podjetjih precej oteženo. Poleg posloводства in zaposlenih se posledice teh ureditev tičejo tudi uporabnikov zunaj podjetja. Zaradi tega je njihova zanesljivost pomembna ne samo za podjetje, ampak tudi za širšo javnost.

Da bi lahko spoznali delovanje računovodske informacijske ureditve ter njene prednosti in pomanjkljivosti, ki jih je pri tem mogoče opaziti, je treba upoštevati tudi dejavnike, ki vplivajo na njeno oblikovanje. Obstaja veliko dejavnikov, kot so vrsta dejavnosti, velikost podjetja, finančna moč, zakoni, tehnična podlaga in drugi. Na nekatere od njih podjetje lahko vpliva, drugim pa se mora prilagoditi. Da bi lahko spremljali vpliv dejavnikov organiziranja računovodske informacijske ureditve, jih razdelimo na notranje in zunanje. Notranji dejavniki so povezani s položajem ali posebnostmi posameznega podjetja, zato je nanje razmeroma lahko vplivati, zunanji pa so okoliščine, ki se jim podjetja morajo prilagoditi in nanje lahko posredno vplivajo le v daljšem časovnem obdobju.

V začetku so se vse računovodske operacije izvajale ročno, kar je zahtevalo ogromno dela; priprava poslovnih poročil je bila težavna. Kasneje so se razvili mehanski stroji, ki so že omogočali hitrejšo zajemanje in obdelovanje podatkov. Z razvojem računalniške tehnologije se je na tržišču pojavila zmogljivejša računalniška in programska oprema, ki je omogočala hitrejšo in učinkovitejšo zbiranje, obdelovanje in shranjevanje podatkov ter pošiljanje informacij za podporo odločitvam in kontroli v podjetju. Sodobnejši programi so uporabniku prijazni in imajo razne oblike pomoči (Škerjanc, 2003, str. 31). Najprej so

se pojavili v okolju DOS, kasneje v okolju Windows. Prijazne računalniške rešitve lahko prispevajo tudi k zadovoljstvu zaposlenih v računovodstvu in delujejo motivacijsko na njihovo delo.

Računalniško izmenjavanje podatkov je najoptimalnejši način izmenjave podatkov. Pri tem je mogoče izmenjavati podatke med računalnikom stranke in računovodskim servisom z upoštevanjem izbranega standarda. Računovodskemu servisu in stranki omogoča, da si namesto papirnih listin izmenjujeta elektronska sporočila z uporabo računalnikov, telekomunikacij in standardov listin (Škerjanc, 2003, str. 33). Tak način poslovanja sem predstavila v diplomskem delu nekaj poglavij kasneje.

Računovodske informacije so tudi revidirane in standardizirane, zato so sestavljene po računovodskih načelih. Vsekakor ni pomembno zagotavljanje količine informacij, temveč vsebinska kakovost informacij (Lango, 2004, str. 32). V informacijski družbi si je težko predstavljati, da bi bilo še mogoče opravljati računovodske storitve brez računalniške podpore. Obstaja pa velika razlika med zgolj posamično uporabo osebnih računalnikov in uporabo nekaterih drugih informacijskih tehnologij. Prenos dokumentacije je v večini primerov fizičen, čeprav obstajajo tudi nekatere druge oblike prenosa dokumentacije (prenos po elektronski pošti). Intenziteta uporabe računalnikov pri izmenjavi dokumentacije in računovodskih podatkov s strankami pa je odvisna od zahtevnosti in potreb strank samih ter njihovega poznavanja informacijskih tehnologij.

V sodobnem računovodskem sistemu knjigovodstvo ni samo sebi namen, niti ni organizirano samo zaradi vestnega prikazovanja preteklosti. Od samega začetka mora biti usmerjeno k potrebam nadzora in analize ter metodološko usklajeno s predhodnim računovodskim načrtovanjem. Le tako smotrno grajen računovodski informacijski sistem je lahko učinkovito orodje za sprejemanje odločitev (Turk, 1993, str. 35). Osredotočiti se mora na ustrezne informacije, se pravi na tiste, ki so za uporabnike koristne. Kot koristne pa so označene le računovodske in druge informacije, ki olajšajo poslovne odločitve (Turk, Kavčič, Kokotec - Novak, 2003, str. 21).

Internetna tehnologija poleg prednosti prinaša še vrsto nevarnosti, predvsem pri varovanju in zaščiti podatkov, saj gre za občutljive podatke, ki lahko ob prevarah in zlorabah povzročijo podjetju veliko škodo. Računovodski servisi morajo pri poslovanju po internetu ob ustrezni varnostni politiki uporabiti različne varnostne mehanizme, kajti spremembe v tehnologiji so prinesle lažji dostop tako za zakonite kot tudi za nepooblaščen uporabnike (Škerjanc, 2003, str. 34).

Ker so računovodske informacije izražene v skupnem imenovalcu, denarnih enotah, omogočajo povezovanje in primerjavo različnih poslovnih aktivnosti ter oblikovanje kompleksnih meril uspešnosti z veliko uporabno vrednostjo (Emmanuel et al., 1991, str. 34).

3 Elektronsko poslovanje

V današnjem času se vse bolj pojavlja elektronsko poslovanje, ki izpodriva tradicionalne načine poslovanja. Pri poslovanju sta čedalje pomembnejša hitrost pretoka podatkov oziroma informacij in njihovo enostavnejše vključevanje v poslovne procese. Po vsem svetu se vse bolj uveljavlja elektronski način poslovanja podjetja. Uveljavljanje informacijske tehnologije in uvajanje elektronskega poslovanja omogočata podjetjem in celotnemu gospodarstvu zmanjšanje stroškov poslovanja, pridobivanje novih prihodkov in izboljšanje odzivnega časa pri izvajanju poslovnih procesov.

3.1 Predstavitev e-poslovanja

Elektronsko poslovanje je pojem, ki je med nami že kar nekaj časa, a kolikor ljudi bi vprašali, kaj e-poslovanje je, toliko različnih odgovorov bi dobili (Osojnik et al., 2002, str. 5). Zajema vse vidike povezovanja organizacij in potrošnikov: podjetje – podjetje, podjetje – potrošnik, podjetje – vladna organizacija, vladna organizacija – davkoplačevalec. Elektronsko poslovanje je zelo široko področje, ki zajema tehnološke, tehnične, ekonomske, organizacijske in pravne okvire (Jerman - Blažič, 2001, str. 8). Je bistven element za razvoj tako imenovane ekonomije znanj ali digitalne ekonomije. Omogoča namreč razvoj novih izdelkov in storitev, spremembo obstoječih izdelkov ter nove načine vodenja poslov (Jerman - Blažič, 2001, str. 19). Evropska komisija je elektronsko poslovanje opredelila kot katerokoli obliko poslovanja, pri katerem stranke delujejo elektronsko, namesto da bi delovale fizično oziroma bi bile v neposrednem fizičnem stiku (Jerman - Blažič, 2001, str. 12).

Za uspešno realizacijo elektronskega poslovanja morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji (Jerman - Blažič, 2001, str. 60, 61):

- ustrezna infrastruktura in tehnološke komponente;
- ustrezno tehnološko znanje in sposobnost nadzora nad uporabo sistema elektronskega poslovanja;
- nadzor in upravljanje z informacijami in znanjem za potrebe odločanja;
- osvojitev postopkov za upravljanje z informacijami (urejanje, filtriranje, shranjevanje ipd.);
- obvladovanje okolja in demografske karakteristike potencialnega trga.

Ob uvedbi elektronskega poslovanja je treba v podjetju preoblikovati notranje temelje podjetja. Opredeliti je treba osnovne modele poslovanja s pomočjo sodobne tehnologije, z jasno definiranim ciljem: povečati učinkovitost poslovanja v dobro podjetja in njegovih strank. Če le ena enota v verigi vrednosti podjetja začne poslovati elektronsko, se morajo vse ostale enote prilagoditi, ali pa tvegajo, da jih bo zamenjala konkurenca. Preučevanje in preoblikovanje poslovnega modela sta torej zelo pomembna. To ni zgolj ena od mnogih dostopnih možnosti, temveč je v informacijski dobi to prvi korak k ustvarjanju dobička, za

mnoge pa celo korak k preživetju (Jerman - Blažič, 2001, str. 45). Pri uvajanju elektronskega poslovanja so odločilnega pomena managerji, ki morajo sprejeti spremenjen odnos do tehnologije. Sodobne komunikacijske informacijske tehnologije so postale vzrok za spremembe in vodilo napredka (Jerman - Blažič, 2001, str. 46). Če želijo managerji s svojim podjetjem preživeti, konkurirati na trgu, morajo slediti razvoju, ali pa celo biti pionirji pri uvajanju sprememb na trgu. V praksi se nazorno kaže, da je za večino podjetij, da obdržijo svojo rast, nujno potrebno prilagajanje nenehnim spremembam, ki jih prinašajo tehnologije. Prav tako se morajo navaditi, da se danes odločitve sprejemajo hitreje ter da se je spremenil pomen časa in lokacije. Podjetja, ki se hitro odzovejo na zahteve svojih strank, so veliko uspešnejša. Elektronsko poslovanje pripomore k čim hitrejšemu kroženju informacij in čim krajšim odzivnim časom. Torej, če želi podjetje konkurirati na trgu, mora imeti hiter dostop do informacij in ustreznih analiz dogajanj.

Novejša tehnologija omogoča prožne povezave z zunanjimi izvajalci in partnerji. Cilj vsakega podjetja pa je pridobiti prednostni dostop do dobaviteljevih in prodajnih poti (Jerman - Blažič, 2001, str. 55). Precej pozornosti je treba nameniti tudi izboljšanju odnosov z obstoječimi strankami in vzdrževanju le-teh. Pomembno je, da podjetje vzdržuje povezave s strankami na visoki ravni, da omogoča najboljšo podporo, da si prizadeva ponuditi nove vrednosti v poslovanju in odnosih s kupci, s čimer si lahko zagotovi večji ugled in spoštovanje (Jerman - Blažič, 2001, str. 83). Treba pa je omeniti, da se uspešnost uporabe e-poslovanja meri v prihodkih od novih inovativnih storitev ali izdelkov.

V procesu razvoja se vsako podjetje neprestano uči, zori, napreduje ali propade. Pri uvajanju e-poslovanja prehaja podjetje skozi pet ključnih faz elektronske osveščenosti (Krašovec, 2000, str. 21):

1. prisotnost: podjetje se zave potrebe po uvajanju e-poslovanja, začne s prvimi koraki v smeri organizacije projekta in izobraževanja zaposlenih;
2. e-poslovanje: podjetje odpre nov prodajni kanal (e-trgovina);
3. delno integrirano e-poslovanje: prične se integracija osnovnih prodajnih procesov med seboj in hkrati s tem pride do večje spremembe v oskrbovalni verigi;
4. integrirano e-poslovanje: vsi procesi so med seboj integrirani, informacijski tokovi so neodvisni od blagovnih, oskrbovalna veriga je povsem spremenjena, vzpostavljeni so vsi pogoji za optimizacijo oskrbovalne verige;
5. neprestan razvoj: poudarek je na neprestani optimizaciji procesov, prilagajanju procesov kupcev in interni klimi.

O svojih izkušnjah pri uvajanju e-poslovanja so govorili tudi udeleženci sestanka »Izraba informacijske tehnologije za elektronsko poslovanje«, ki je potekalo leta 1998. Ugotavljajo, da bi organizacije oziroma podjetja, ki že poslujejo elektronsko s partnerji v Sloveniji ali tujini, svoje poslovanje lahko še pospešila in pocenila, če bi bilo več njihovih partnerjev pripravljenih za e-poslovanje. Nedvomno pa je, da bi zagotavljanje nekaterih

infrastrukturnih rešitev na ravni države olajšalo uvajanje e-poslovanja. Velika težava, ki so jo omenili, pa je, da vodstvo podjetja ne dobiva zadosti konkretnih spodbud za uvajanje e-poslovanja od svojih strokovnjakov za informatiko. Prav tako se nekatera vodstva še ne zavedajo vseh priložnosti, ki jih lahko prinese e-poslovanje (Gričar, 1999, str. 116-119).

V Sloveniji se v želji povezovanja slovenskega gospodarstva med seboj srečujemo s težavami predvsem zaradi pomanjkanja skupno dogovorjenih standardov in pomanjkljive zakonodaje. Na Centru Vlade za informatiko že dalj časa poteka projekt z naslovom »Pravna ureditev elektronskega poslovanja«, v sklopu katerega skušajo najti ustrezne odgovore na odprta vprašanja. Med drugim je bil sprejet Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu. Gospodarska zbornica Slovenije ima za enega pomembnih strateških ciljev postavljeno uveljavljanje informatizacije in elektronskega poslovanja. Zaveda se, da je uvajanje standardov eden izmed pogojev za hitrejše in učinkovitejše uveljavljanje elektronskega poslovanja. Organizirala je projekt e-SLOG, katerega osnovni namen je seznanjenje in usposabljanje slovenskih podjetij za elektronsko poslovanje na temelju skupno dogovorjenih priporočil, ki izhajajo iz mednarodnih standardov (Okorn, 2002).

Elektronsko poslovanje je prineslo veliko sprememb, in sicer (Jerman - Blažič, 2001, str. 18):

- vztrajna rast storitev (elektronsko bančništvo, računovodstvo, zavarovalništvo, svetovanje, digitalizacija slik ipd.);
- vztrajna rast mobilnosti ljudi, storitev in izdelkov (delo na daljavo, nakupovanje na daljavo, videokonference, klicni centri ipd.);
- spremenjen način dela (elektronska pošta, olajšan prenos znanja, več poslovnih procesov je podprtih s tehnologijami interneta, spremenjeni odnosi s strankami, delo je mogoče opraviti kjerkoli, torej ni več pomembna lokacija ipd.).

E-poslovanje doseže svoj največji poslovni učinek, ko uspemo elektronsko povezati večino svojih partnerjev, saj lahko le na ta način ukinemo ali vsaj minimiziramo količino tradicionalnih papirnih dokumentov.

3.2 Razlogi in koristi e-poslovanja

Danes ni več vprašanje, ali bodo podjetja uvedla e-poslovanje, ampak, kako bodo to izvedla čim bolje. Uvajanje e-poslovanja v podjetje oziroma organizacijo ne pomeni samo nakupa informacijske in komunikacijske tehnologije, ampak tudi vrsto sprememb v poslovanju. Vpliva na razvoj novih poslovnih modelov, prenovu poslovnih procesov, spremembe v poslovni kulturi, organizacijski strukturi in vodenju (Kovačič et al., 2005, str. 64).

Razlogi za uvedbo elektronskega poslovanja so (Javornik, 2000, str. 31):

- tržni razlogi (ugled in promocija podjetja, nove tržne priložnosti, nove vrste poslovanja in možnost pridobitve novih strank, izboljšanje odnosov s strankami);
- ekonomski razlogi (avtomatizacija poslovnih procesov, znižanje stroškov, povečanje ekonomičnosti poslovanja, doseganje večje finančne učinkovitosti);
- kadrovski razlogi (potreba po dodatnem izobraževanju in bolj izobraženem kadru);
- tehnološko-tehnični razlogi (hitre povezave, nove tehnologije, hitrost transakcij, krajšanje ciklov);
- poslovno-organizacijski razlogi (reorganizacija poslovnih procesov);
- globalizacijski razlogi (izboljšanje konkurenčnosti, povezovanje z drugimi podjetji na različnih ravneh, novi trgi in tržni segmenti).

E-poslovanje vpliva na sodobno poslovanje v mnogih pogledih, saj s seboj prinaša vrsto sprememb in koristi za vse udeležence v tem procesu. Mnogi zato primerjajo vpliv e-poslovanja z vplivom industrijske revolucije in z njo povezanih posledic. Koristi, ki jih prinaša e-poslovanje, lahko razdelimo na (Turban, King, 2003, str. 16–20):

➤ koristi za podjetja:

- večji nabavni in prodajni trg (globalizacija);
- nižji stroški poslovanja;
- izboljšanje notranje organizacije in procesov;
- boljši stiki s strankami;
- zmanjšanje telekomunikacijskih stroškov;
- večja odzivnost;
- manjša možnost napak;
- boljša podpora manjšim in srednjim podjetjem;
- odpravljanje posrednikov;

➤ koristi za potrošnike:

- udobje;
- hitrost;
- cena;
- storitve in proizvodi po meri stranke;
- množica novih storitev in proizvodov;
- večja konkurenca med ponudniki (npr. trajno znižanje cen, kakovost storitev ...);
- izmenjava mnenj med kupci;
- možna primerjava cen in kakovosti;

- koristi za družbo:
 - višji življenjski standard;
 - dostopnost javnih storitev;
 - hitro in enostavno dostopne informacije;
 - spremenjeni modeli plačevanja;
 - možnost dela od doma.

Na nekaterih področjih se e-poslovanja sploh ne zavedamo več kot neke posebnosti, ampak nas neopazno spremlja na vsakem koraku, brez njega si življenja nekateri sploh ne znajo več predstavljati. To področje se tako hitro razvija, da je nemogoče upoštevati vse dejavnike, saj jih zelo verjetno večino, ki bo krojila to področje čez nekaj let, danes sploh še ne poznamo (Butinar, 2003, str. 45–46).

Uporaba e-poslovanja nam daje številne pozitivne in tudi negativne vplive. Priloga 1 (Tab. 1, str. 1,2) prikazuje na eni strani priložnosti in prednosti, na drugi pa izzive in nevarnosti e-poslovanja.

3.3 Varnost pri e-poslovanju

Poslovanje mora biti varno, ne glede na to, v kakšni obliki poteka, klasični ali elektronski. Ker v svetu elektronskega poslovanja prežijo na uporabnike drugačne nevarnosti kot pri klasičnem, je treba uvesti tudi drugačne varnostne ukrepe.

Prvi pomislek uporabnikov elektronskega poslovanja je varnost oziroma zaščita podatkov. Možnost zlorab je na internetu velika, zato je treba ustvarjati nove in posodobiti že obstoječe varnostne ventile in sита, ki lahko omogočajo varno poslovanje kljub prežečim nevarnostim. Zaščititi je torej treba podatke oziroma informacije pri prenosu, strojno in programsko opremo, dokumentacijo o postopkih, o omrežij ipd. Lokalni sistemi in viri, ki so dostopni v javnem omrežju, morajo biti zaščiteni pred uničenjem ali nepooblaščenno uporabo. Pri prenosu ali med hranjenjem morajo biti zaščiteni pred nepooblaščenimi spremembami. Zagotoviti je treba tudi razpoložljivost in stabilnost storitev e-poslovanja. Pomembno je, da poleg zunanje zaščite poskrbimo tudi za varovanje znotraj svojega omrežja (Jerman - Blažič, 2001, str. 99, 100). Obvladovanje varnosti omrežja mora zagotoviti varnost podatkov pri prenosu in dovoljenje pooblaščenim uporabnikom za dostop in pravico do uporabe le izrecno dodeljenih storitev in podatkov. Brez zagotovitve varnosti je za podjetje nesmiselno, da začne kakršnokoli aktivnost, povezano z elektronskim poslovanjem.

Pogosto, ko govorimo o informacijski varnosti in zaščiti podatkov, uporabljamo oba izraza enopomensko (Toplišek, 1998, str. 103):

- tehnično zaščito podatkov, za katero morajo predvsem poskrbeti podjetja oziroma različne organizacije, in
- pravno zaščito, ki jo vzpostavljajo zakonodajni organi.

3.3.1 Tehnično varovanje podatkov

Osnovne zahteve za varno elektronsko poslovanje so: zaupnost, verodostojnost in avtorizacija. Pravilno in uspešno tehnično varovanje informacijskega sistema temelji na hierarhiji varnostnih sistemov in mehanizmov, ki je sestavljena iz varnostne politike, fizičnega varovanja, opredeljenih pravic dostopa, varovanja dostopa, varovanja podatkov in nadzora nad varnostnimi mehanizmi. Vsak sloj varnostne hierarhije je odvisen od slojev pod njim. Če nižji sloji niso dovolj varnostno definirani in postavljeni, tudi gornji sloj ni ustrezno varovan. Najnižja raven je varnostna politika, ki je temelj celovitega pristopa k varnosti informacijskega sistema. Zajema vse dejavnike, ki bi lahko kakorkoli vplivali na varno in zanesljivo delovanje celotnega računalniškega omrežja in sistema. Obsega fizično in tehnično varovanje ter tudi pravila, ki določajo načine varovanja (Štrakl, 2001, str. 16).

Pogost vzrok žrtev napada je prav slaba priprava na uporabo storitev elektronskega poslovanja. Nepoznavanje delovanja sistema in tudi slaba zaščita pripeljeta uporabnike do nezaupanja v uporabo elektronskega poslovanja.

3.4 Pravna ureditev e-poslovanja

Slovenska zakonodaja in mednarodne smernice prepoznavajo obliko elektronskega poslovanja. Kljub razmeroma pozni uvedbi (zakonodaja je sledila tehnologiji več deset let) predstavlja ustrezne formalnopravne okvire pri delu s podatki v elektronski obliki. Z vidika zakonodaje gre torej za presek zahtev, na katere lahko odgovori le kombinacija tehnologij, močno vpeta v veljavno infrastrukturo (Jerman - Blažič, 2005, str. 12).

Z vse večjo uveljavitvijo elektronskega poslovanja tako v svetu kot tudi v Sloveniji se je moralo tudi pravo prilagoditi novim okoliščinam, odkritjem in tehnološkemu napredku (Perenič, 2000, str. 13). Za vzpostavitev urejenega elektronskega poslovanja je pomembno, da udeleženi subjekti zaupajo ureditvi elektronskega poslovanja in se nanjo zanesejo. To je dolgotrajen proces, ki je s stališča potrošnika povezan s kakovostjo, s stališča ponudnika pa z varstvom lastnine.

Ustrezna zakonodaja omogoča varno izvajanje elektronskega poslovanja ne samo v posamezni državi, temveč tudi prek državnih meja. Zakonodaja mora biti čim bolj jasna in predvidljiva, podpirati mora konkurenčnost ter jasno določati ravnotežje med svobodo

izražanja ter varovanjem osebnih in javnih interesov s posebnim poudarkom na varstvu potrošnika. Ta pravni okvir naj bi spodbujal poslovni svet k vlaganju in razvoju, potrošnik pa naj bi mu zaupal. V Sloveniji podaja okvir za pravno ureditev Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (Jerman - Blažič, 2001, str. 161, 162).

Republika Slovenija je sledila svetovnim trendom in med prvimi državami v Evropi leta 2000 sprejela Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (Uradni list RS, št. 57/00). Leta 2004 je sprejela še Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o elektronskem poslovanju in podpisu (Uradni list RS, št. 98/2004). Zakon dopolnjujeta podzakonska akta Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje (Uradni list RS, št. 77/00 in št. 2/01) ter Pravilnik o prijavi overiteljev in vodenju registra overiteljev v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 99/01), ki natančneje urejata nekatera pravna razmerja in določata nekatere tehnične podrobnosti.

Poleg omenjenih listin je pomembna tudi področna zakonodaja. Naj omenim postopkovne zakone in uredbe, ki urejajo kazenski (Kazenski zakonik), pravdni (Pravdni zakonik) in upravni postopek (Zakon o splošnem upravnem postopku). Pomembna sta tudi Zakon o varstvu osebnih podatkov in Zakon o varstvu potrošnikov, za področje arhiviranja pa še Zakon o arhivskem gradivu in arhivih itd. (Rojec, 2006, str. 53).

3.4.1 Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu

V Sloveniji je bil Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (v nadaljevanju ZEPEP) sprejet junija 2000. Nekatere določbe zakona je avgusta 2000 podrobneje opredelila Vlada Republike Slovenije z Uredbo o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje. Zakon je v skladu s smernico Evropske unije in tudi z mednarodnimi predpisi. V Sloveniji imamo torej vse mednarodne veljavne pogoje za elektronsko sestavljanje in hranjenje dokumentov.

Zakon določa pogoje, ki jih morajo izpolnjevati ponudniki in uporabniki storitev, tehnične zahteve za varno elektronsko podpisovanje in obliko kvalificiranih digitalnih potrdil, ureja odgovornosti vpletenih subjektov ter določa obliko nadzora ponudnikov storitev (Jerman - Blažič, 2001, str. 114). Nadzor nad izvajanjem zakona pa opravlja inšpekcijski organ, kar je določeno v zakonu. Z uveljavitvijo zakona so podatki v elektronski obliki in elektronski podpisi dobili jasno in predvidljivo ter s papirnatimi dokumenti primerljivo dokazno moč v sodnih in drugih postopkih (Perenič, 2000, str. 13).

ZEPEP ureja tako elektronsko poslovanje kot tudi elektronski podpis in z njim povezane zadeve. Vsebina je razdeljena v pet poglavij (Pavliha, Jerman - Blažič, 2002, str. 11):

- splošne določbe (definicije posameznih pojmov),
- elektronsko poslovanje (elektronsko sporočilo, podatki v elektronski obliki),

- elektronski podpis (splošne določbe, potrdila in overitelji, kvalificirana potrdila, nadzor ...),
- kazenske določbe (kršitve zakona, prekrški),
- predhodne in končne določbe.

ZEPEP temelji na sodobnih načelih, in sicer (Perenič, 2000, str. 14–16):

- Načelo nediskriminacije elektronske oblike

Načelo nediskriminacije elektronske oblike pomeni, da sta papirna in elektronska oblika smiselno izenačeni ter da sodišča in državni organi pri presoji dokazov ne smejo zavreči dokaznega gradiva zgolj zaradi njegove elektronske oblike.

- Načelo odprtosti oziroma tehnološke nevtralnosti

Načelo odprtosti oziroma tehnološke nevtralnosti zagotavlja, da se zakon ne nanaša zgolj na eno od vrst tehnologije ali zgolj na sedanje rešitve, temveč ostaja splošen in zato uporaben za daljše časovno obdobje in nove tehnologije.

- Načelo pogodbene svobode strank

Načelo pogodbene svobode strank omogoča strankam, da se dogovorijo in svoja razmerja uredijo drugače. Zakon izrecno določa, da ne velja za zaprte sisteme, v katerih stranke s pogodbo vnaprej uredijo vse bistvene značilnosti delovanja sistema. Pogodbene stranke tako pri elektronskem poslovanju v zaprtih sistemih niso vezane zgolj na v zakonu predvidene rešitve.

- Načelo dvojnega pristopa

Hitremu in raznolikemu tehnološkemu razvoju sledi tudi načelo dvojnosti, ki dovoljuje uporabo različnih tehnoloških rešitev z različno zanesljivo in s tem tudi različnimi pravnimi posledicami uporabe takšnih rešitev.

- Načelo varstva osebnih podatkov

Načelo varstva osebnih podatkov sledi najnovejšim pravilom, uveljavljenimi v Sloveniji in Evropski uniji, glede varstva osebnih podatkov, ki so v elektronskem svetu še bolj izpostavljeni.

- Načelo varstva potrošnikov

Načelo varstva potrošnikov varuje povprečnega potrošnika, ki brez veliko tehnološkega znanja v zapletenem elektronskem poslovanju težje uveljavlja svoje pravice, in nalaga ponudnikom storitev posebno skrb za potrošnika.

- Načelo mednarodnega priznavanja

Načelo mednarodnega priznavanja omogoča enostavno medsebojno priznavanje elektronskih dokumentov in podpisov ter s tem enostavno vključevanje slovenskega v

mednarodno gospodarstvo. Mednarodno priznavanje pravnih učinkov podatkov in podpisov v elektronski obliki je izredno pomembno, saj elektronsko poslovanje izrazito ignorira državne meje oziroma meje med posameznimi pravnimi sistemi.

3.4.1.1 Elektronski podpis

ZEPEP definira elektronski podpis zelo široko in splošno kot podatke v elektronski obliki, ki so vsebovani, dodani ali logično povezani z drugimi podatki ter namenjeni preverjanju prisotnosti teh podatkov in identifikaciji podpisnika. Podobno kot smernica Evropske unije tudi slovenski zakon določa, da se elektronski podpis oblikuje s pomočjo sredstva za elektronsko podpisovanje (npr. zasebni šifrirni ključ) ter preverja s sredstvom in podatki za preverjanje elektronskega podpisa (Silič, Perenič, 2000, str. 171–172).

Pomembni določili zakona sta opredelitev in veljavnost elektronskega podpisa. Elektronski podpis nadomesti lastnoročni podpis v elektronskem poslovanju ter je namenjen preverjanju pristnosti podatkov in identifikaciji podpisnika.

ZEPEP (2000) v 14. členu govori o elektronskem podpisu, in sicer: elektronskemu podpisu se ne sme odreči veljavnost ali dokazna vrednost samo zaradi elektronske oblike, ali ker ne temelji na kvalificiranem potrdilu ali potrdilu akreditiranega overitelja ali ker ni oblikovan s sredstvom za varno elektronsko podpisovanje. Takšno potrdilo ima enake značilnosti kot običajno potrdilo, le da zakon zanj podrobneje predpisuje njegovo vsebino ter način izdaje, uporabe in preklica. 15. člen pa obravnava varen podpis, ki je overjen s kvalificiranim potrdilom in je glede podatkov o elektronski obliki enakovreden lastnoročnemu podpisu ter ima zato enako veljavnost in dokazno vrednost. Uporaba podatkov ali sredstev za elektronsko podpisovanje brez vednosti podpisnika ali imetnika potrdila, ki se nanaša na te podatke ali sredstva, je prepovedana.

Tehnične zahteve za varno elektronsko podpisovanje določa 37. člen ZEPEP (2000). Sredstva za varno elektronsko podpisovanje morajo z uporabo ustreznih postopkov in infrastrukture zagotavljati naslednje (ZEPEP, 2000):

- podatki za elektronsko podpisovanje morajo biti edinstveni in njihova zaupnost zagotovljena;
- podatkov za elektronsko podpisovanje ni mogoče v razumnem času ali z razumnimi sredstvi ugotoviti iz podatkov za preverjanje elektronskega podpisa, elektronski podpis pa je učinkovito zaščiten pred poneverjanjem z uporabo trenutno dostopne tehnologije;
- podpisnik lahko zanesljivo varuje svoje podatke za elektronsko podpisovanje pred nepooblaščenim dostopom.

3.5 Revidiranje e-poslovanja

Ustreznosti delovanja ni mogoče preverjati brez ustreznega informacijskega znanja. Celo revizorji informacijskih sistemov potrebujejo tako pomoč strokovnjakov kot tudi možnost pristopa do informacij, do varnostnih incidentov v okolju in do namenskih orodij za preizkušanje varnosti in analizo različnih sistemov beleženja revizijskih sledi. Revizija se opravlja na podatkih v elektronski obliki z uporabo računalniško podprtih tehnik. Posamične ugotovitve se potem preverijo na originalnih listinah. Za ključne postavke je treba pridobiti tudi potrditve stanj in prometov od komitentov. Ugotovitve, ki jih tako pridobimo, so ob ustrezni preveritvi delovanja kontrolnega okolja informacijskega sistema podlaga za podajanje revizijske ocene. Vendar pri elektronskem poslovanju pride do problema originala oziroma kopije originala, s pomočjo katerih bi bilo mogoče preveriti resničnost določenih ugotovitev v povezavi z ugotavljanjem, da so v knjigah dejanski poslovni dogodki, da so podatki o njih popolni in točni ter da so ustrezno avtorizirani. Časi klasičnih revizijskih pregledov se počasi iztekajo. Treba bo izdelati pristope za rediviranje v realnem času (Knez Riedl, 2000, str. 218–222).

4 Elektronsko računovodstvo

4.1 Opredelitev e-računovodstva

Računovodje so tisti, ki najbolj na lastni koži občutijo vsako spremembo zakonodaje. Potrebno je veliko prilagajanj računalniških sistemov, dodatnih izobraževanj in prepričevanj ter pojasnjevanj strankam, da se posamezna sprememba prenese iz črk na papirju v prakso. Nenehno spremljanje sprememb je postalo redno, predvsem pa nujno pri opravljanju računovodskih dejavnosti. Treba se je spopasti s celo vrsto sprememb, ki bodo preoblikovale in zaznamovale naše skupno ekonomsko in družbeno življenje. Nenehne novosti in druge spremembe, ki posredno ali neposredno zadevajo računovodsko stroko, so postale del vsakdana. Nekatere so posledica vladnih reform, druge prilagajanja smernicam Evropske unije, tretje pa prinašata razvoj stroke in praksa, ki se izoblikuje skozi leta. Natančno in ažurno, a hkrati fleksibilno računovodstvo je pogoj za sprejemanje pravih poslovnih odločitev. Z uporabo moderne tehnologije čas in razdalja nista več ovira.

Razvoj sodobnih tehnik in tehnologij dnevno vpliva tudi na računovodsko stroko, tako da si danes ne moremo več predstavljati računovodstva brez ustreznih računovodskih podpor, ki ponujajo različne rešitve pri oblikovanju računovodskih listin in vodenju poslovnih knjig. Danes uporabljamo e-poslovanje povsod in vedno pogosteje, pri tem računovodstvo z vsemi svojimi aktivnostmi, ki jih izvaja, ni nobena izjema.

Nekoč so se vse računovodske operacije izvajale ročno, kar pa je zahtevalo ogromno dela, priprava računovodskih poročil je bila težavna. Pri tem je bil posledično večji tudi pojav napak. Sčasoma so se razvili različni načini mehanske obdelave podatkov, ki so olajšali delo. Z razvojem računalniške tehnologije se na tržišču pojavlja zmogljivejša računalniška in programska oprema, ki omogoča hitrejše in učinkovitejše zbiranje, obdelovanje, shranjevanje ter pošiljanje podatkov in informacij za podporo odločitvam in kontroli v podjetju. Razvoj računalniške tehnologije v veliki meri pozitivno vpliva na organiziranost dela v računovodstvu (Novak, 2005, str. 23).

Računovodstvo se od drugih informacijskih dejavnosti loči po tem, da spremlja vse poslovne dogodke, ki kakorkoli vplivajo na sredstva, obveznosti do njihovih virov, stroške, odhodke, prihodke in poslovni izid. Tako lahko edino računovodstvo celovito pokaže, kako je bilo podjetje uspešno pri doseganju svojih gospodarskih, finančnih in drugih ciljev (Novak, 2005, str. 23).

Uvajanje e-poslovanja določa načine poslovanja med podjetji ter ustvarja povsem nove možnosti za povezovanje s poslovnimi partnerji in vladnimi organizacijami. E-poslovanje prinaša vrsto sprememb, ki jih bodo prilagodljiva računovodstva lahko koristno izrabila. Če želi računovodstvo kakega podjetja kakovostno opravljati računovodska opravila s pomočjo računalniških aplikacij, mora poskrbeti za nakup računalniške in programske opreme, ki bo omogočala prejem in oddajo podatkov v obliki elektronskih zapisov ter njihovo obdelavo in shranjevanje. Sodobnejši programi so uporabniku prijazni in ga vodijo po programu z raznimi oblikami pomoči. Poenostavljeno lahko rečemo, da so starejši programi napisani za okolje DOS, novejši pa delujejo v okolju Windows, ki je nadgradnja okolja DOS (Stanko, 2000, str. 83). Primeren je takšen program, ki omogoča avtomatski prenos podatkov iz programa fakturiranja in analitičnih knjigovodstev v glavno knjigo. Program mora biti hiter in zanesljiv. Prednost okolja Windows je tudi, da lahko delamo sočasno z več programi. Zelo pomembna pa je povezljivost znotraj računovodskega informacijskega sistema, pri čemer je pomembna elektronska povezava posameznih vrst računovodskih evidenc.

Pri računalniškem obravnavanju podatkov v računovodstvu je pomembno pravilo, da morajo biti vsi oddelki računovodskega spremljanja poslovanja podjetja mrežno povezani. To je pomembno zato, da tudi znotraj računovodskega informacijskega sistema uveljavimo pravilo enkratnega vnosa podatkov za vse namene. Če torej en oddelok računovodstva podjetja dobi podatke o poslovnem dogodku, jih vnese v računalniški pomnilnik, kar nato zadošča za vse namene uporabe. Če je uveden sistem računovodskega vodenja poslovnih knjig (dnevnik, glavna knjiga, pomožne knjige, analitične evidence) tako, da je podjetje sklenilo ukiniti klasični kartotečni način in ga zamenjati le z računalniškimi zapisi (najpogosteje le z možnostmi gledanja na zaslonu, z možnostjo le v skrajnih potrebnih primerih izpisa na papir ali kakšen drugačen nosilec podatkov), potem je tudi medsebojna komunikacija med oddelki znotraj računovodstva le po internem

omrežju. Z dobro zamislijo takšnega notranjega komuniciranja v računovodski službi dosežemo zelo veliko hitrost in ažurnost pri izdelovanju potrebnih računovodskih poročil ter odpravimo nepotrebna podvajanja pri vnašanjih istovrstnih podatkov za različne namene, posredno pa s tem zmanjšamo tudi stroške priprav takšnih in drugačnih računovodskih informacij (Koželj, 1999, str. 64–65). E-računovodstvo je torej tisto računovodstvo, kjer poteka računalniško obravnavanje podatkov z enkratnim vnosom podatkov. Po enkratnem vnosu poslovnega dogodka vsi ostali postopki potekajo avtomatizirano. Med seboj povezani računovodski računalniški programi niso le zamenjava za ročno vodeno računovodstvo. Premišljena izdelava sistema omogoča pridobivanje pomembnih informacij brez dodatnih stroškov, in sicer kot stranski izloček računalniškega programa (Jerič Turk, 2002, str. 110).

Računalniški program za knjiženje v dnevnik in glavno knjigo je ponavadi pripravljen tako, da se samodejno knjiži hkrati v dnevnik in na konte glavne knjige. S tem je izključeno kakršnokoli neujemanje postavk, knjiženih v dnevnik in glavno knjigo (Koželj, 1999, str. 64). Z uporabo računalniških programov so se spremenile tudi tehnike vodenja poslovnih knjig in oblikovanja računovodskih listin.

Podjetja, ki se odločijo za zunanje izvajanje računovodskih storitev, se zavedajo, da za izvajanje lastnega računovodskega oddelka nimajo dovolj velike količine podatkov ali pa ustreznih kadrov. Računovodski servisi pa ne morejo za preživetje izvajati storitev le za nekaj podjetij, ampak si morajo pridobiti dovolj velik krog odjemalcev, kajti le kapitalsko močna podjetja bodo sposobna vlaganja v nove tehnologije. Pogoji za to je dovolj učinkovita obdelava podatkov posameznega podjetja ter hitre, kakovostne storitve v obliki izdelanih poročil, analiz in svetovanja. Skrajševanje časa obdelave omogoča tudi izobraževanje zaposlenih za še boljše storitve (Kuhar, 2004, str. 18).

V podjetju, v katerem računovodsko/knjigovodske storitve vodi servis, navadno izdajajo in prejema račune. Nekatera podjetja vodijo tudi lastno materialno knjigovodstvo. Dokumenti, ki nastajajo v poslovanju podjetja, se izpišejo in prenesejo v računovodski servis, kjer se knjižijo. Servis običajno vodi tudi davčne evidence in računa plače. Oba dela sta precej ločena, saj ima podjetje nadzor nad računi, servis pa nad knjižbami. Zaradi obilice ročnega dela (servis mora praktično prepisati v svoj sistem podatke, ki jih dobi od podjetja) je tak način vodenja poslovnih knjig drag. Še dražje je običajno pomanjkanje podatkov, saj so mesečne bilance zaradi zaostanka redke, stanja odprtih postavk pa zahtevajo ogromno dela.

Brezpapirno računovodstvo je bilo dolga leta le obljuba z le malo možnosti uresničitve v praksi. Z napredkom računalniške tehnologije in predvsem internetnih komunikacij pa je ta cilj bližje kot kdajkoli prej. Računovodstvo se je s svojo pomembno vlogo pripravljanju in sprejemanju strateških poslovnih odločitev lažje, hitreje in tudi bolj kritično vključuje oziroma pripomore pri poslovnih odločitvah. Osvajati mora nove, aktualne rešitve pri

svojem delu. Skrbeti mora za neprestane izboljšave svoje učinkovitosti, pri tem pa se je treba zavedati elektronskih meja in specifičnih tveganj, ki se pojavijo pri vsaki obliki elektronskega poslovanja. Pomen strateških informacij za uspešnost podjetja nalaga računovodstvu, da spremlja sprejete strategije in prispeva k njihovemu vrednotenju, sodeluje pa tudi v strateškem načrtovanju in analiziranju.

Glavna razlika med ročnim in računalniškim vodenjem je predvsem v številu vnosov transakcij. Pri računalniškem vodenju je treba vnesti transakcijo le enkrat, ostala pripadajoča knjiženja pa opravi računalnik skladno s predhodno vnesenimi nastavitvami. Če podjetje uporablja celovite poslovne rešitve, je avtomatizacija procesiranja podatkov še večja. Pri vodenju zalog nam omogoča hiter in natančen vpogled v stanje zalog. In če uporabljamo tudi program za fakturiranje, se lahko račun pripravi tako, da zaposleni uporabi nekatere podatke iz programa za fakturiranje, nekatere pa iz programa za vodenje zalog. Ko je račun izdan, se zaloga samodejno zniža za prodano količino, pri tem pa je zagotovljena ažurnost spremljanja in evidentiranja poslovnih dogodkov. S tem se evidentirajo odhodki iz poslovanja v enakem znesku ter seveda prihodki od prodaje in s tem terjatve do kupcev v višini izdanega računa.

Pri računovodskih servisih je izrednega pomena redno arhiviranje oziroma izdelava varnostnih kopij. Njihov namen je ohranjanje podatkov in informacij. Vedno je lahko prisotna verjetnost, da se v sistemu dogodi napaka (programska napaka, porušitev sistema, napaka na strojni opremi, napak uporabnika ipd.), kar povzroči izgubo podatkov. Omenjene varnostne kopije so torej izrednega pomena: omogočajo vzpostavitev stanja na stanje zadnjih shranjenih podatkov (Nose, 2004, str. 228).

4.2 Načini delovanja e-računovodstva

Zanima nas sodelovanje dveh oziroma več podjetij, ki bi bila med sabo telekomunikacijsko povezana predvsem z vidika dokumentov kot dokaz za medsebojne poslovne dogodke in z vidika avtentičnosti, resničnosti in dokazljivosti podatkov o nastalih takih medsebojnih poslovnih dogodkih. Verjetno je na tem področju še veliko neznank (Novak, 2005, str. 24).

Poglejmo na primeru, če podjetje A kupi nekaj od podjetja B. Obe podjetji sta medsebojno telekomunikacijsko povezani in skleneta medsebojno poslovati le elektronsko. Skleneta tudi, da si vse pošiljata le elektronsko (brez papirnih knjigovodskih listin). Računovodsko gledano, je bistveno to, da si najprej medsebojno komunikacijsko povezanost spodobno uredita, določiti pa morata tudi ustrezne odgovorne osebe. Programske rešitve morajo omogočati, da je takoj ob nastanku poslovnih dogodkov med njima na strani podjetja B izdelan ustrezen »elektronski zapis« nastalega poslovnega dogodka, ki pa mora biti sočasno sporočen podjetju A. Odgovorna oseba v podjetju A mora soglašati z navedbami

v tem zapisu, nakar je izdelan tudi ustrezen elektronski račun, ki pa je tudi poslan po mreži podjetju A. Podjetji vsako na svoji strani s pomočjo omenjenega zapisa nastalega poslovnega dogodka avtomatsko sknjižita v svojih poslovnih knjigah takšen poslovni dogodek. Tako bosta obe podjetji v svojem računovodskem delu evidentiranja avtomatsko dobili potrebne vhodne podatke in s tem sprožili knjiženje poslovnega dogodka v poslovne knjige. Lahko si zamislimo še bolj poglobljeno načelo, po katerem enkratni vnos podatkov (avtomatski vnos) zadošča za vse namene v računovodstvu (Koželj, 1999, str. 61–62).

Nekatera podjetja prepuščajo delo računovodstva računovodskim servisom, zato so v nadaljevanju predstavljeni načini takšnega delovanja računovodstva. Glede na potrebe in zmogljivosti opreme (predvsem komunikacijskih povezav) ločimo dva glavna načina delovanja, in sicer nepovezano in povezano delovanje (angl. off-line, on-line).

4.2.1 Nepovezano delovanje

Pri nepovezanem delovanju nam že ime samo pove, da gre za način dela, pri katerem aplikacija in podatkovna baza nista povezani. Podjetje uporablja svojo podatkovno bazo, računovodski servis pa svojo, zato je treba poskrbeti za sinhronizacijo med njima.

Slika 1: Prikaz nepovezanega delovanja

Vir: Interni podatki računovodskega servisa Biro Bonus, d. o. o.

Podjetje izdaja račune, ki se zapisujejo v njegovo podatkovno bazo. Ti podatki se običajno čez noč izvozijo iz njegove podatkovne baze in se uvozijo v podatkovno bazo računovodskega servisa. Ta jih poknjiži in naslednjo noč pošlje nazaj v podjetje.

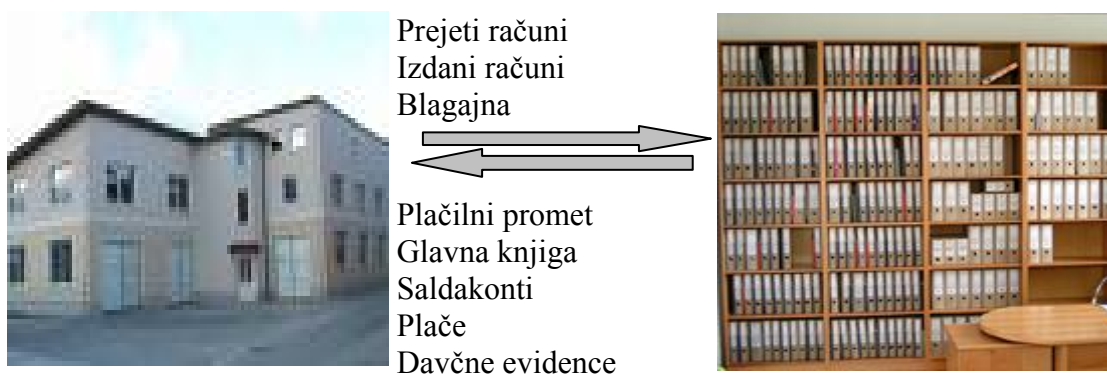
Za prenos podatkovnih baz uporablja elektronsko pošto. Ker program za prenos podatkov uporablja internet, je njegovo delovanje izredno poceni. Ne glede na to, kje so podatkovne baze, se plača cena lokalnega klica. Z uporabo kompresije in diferencialnega prenosa se zmanjša prenosni čas ter s tem povezani stroški na minimum. Zaradi vsega naštetega je omenjeni program rešitev za poceni samodejno sinhronizacijo podatkovnih baz.

Podjetje vnaša predpripravo prejetih računov (pozicije, brez ali s konti) in izdaja račune. Ker sta tako vhod in izhod blaga v sistemu, podjetje tako samo vodi materialno

knjigovodstvo. Tako predpripravljene podatke podjetje dnevno pošilja v servis, ki jih knjiži na ustrezna konta glavne knjige in saldakontov. Servis doknjiži še banko (plačilni promet), izračuna in knjiži plače ter neposredno iz prenesenih podatkov izdela DDV-evidence. Ob naslednjem prenosu (sinhronizaciji) podjetje od servisa prejme finančne podatke, ki so tako na voljo poslovodstvu za analize in odločitve (saldakonti, RVC, dobiček/izguba).

Prihranki dela v servisu so ob takem načinu dela in minimalnem uvajanju pri komitentih (podjetjih) izredni, saj je po dosedanjih izkušnjah možno prihraniti do 50 do 85 % dela v računovodskem servisu. Računovodski servis je tako mnogo konkurenčnejši in donosnejši. Zadovoljstvo je tudi na strani podjetja, ki končno dobi tekoče podatke, in v primeru, da računovodski servis del prihrankov ponudi naprej komitentom, tudi nižje stroške. Rešitve, kot je ta, so razlog za uvajanje moderne informacijske tehnologije.

Slika 2: Izmenjava podatkov podjetja in računovodskega servisa

Vir: Lastni prikaz.

Prednosti nepovezanega delovanja:

- ne potrebuje zmogljivih komunikacijskih vodov,
- poceni implementacija in
- poceni delovanje.

Slabosti nepovezanega delovanja:

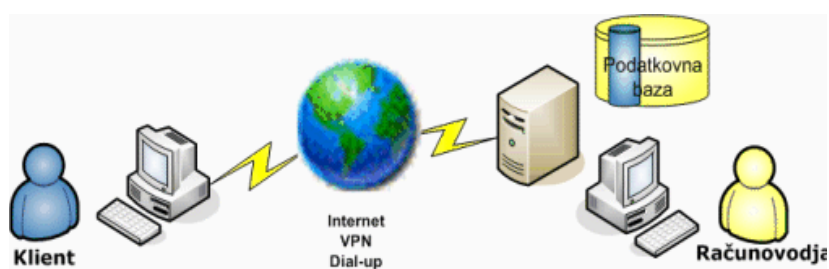
- podatki niso ažurni (za pridobivanje podatkov je treba počakati na izvršitev celega cikla),
- oteženo popravljanje podatkov,
- brisanje ni dovoljeno (oziroma samo hkrati na obeh straneh) in
- ob spremembi parametrov (npr. nova vrsta dokumenta) je treba popraviti nastavitve.

Največja pomanjkljivost tega sistema je, da če stranka pobriše podatek, tega v računovodskem servisu ne vidijo. Zato je, da bi se izognili napačnim podatkom, v tem primeru pomembno, da stranka sporoči računovodskemu servisu, da je pobrisala podatek.

4.2.2 Povezano delovanje

Povezano delovanje je način dela, kjer sta podjetje in računovodski servis povezana v isto podatkovno bazo. Pri tem načinu se vsi povezujejo v isto podatkovno bazo in gledajo enake podatke. S tem odpadejo vse težave sinhronizacije (zaostanki, težave z brisanji ...). Ker pa potrebuje program precej podatkov, morajo biti komunikacijski kanali med uporabniškim računalnikom in strežnikom s podatkovno bazo zmogljivejši.

Slika 3: Prikaz povezanega delovanja

Vir: Interni podatki računovodskega servisa Biro Bonus, d. o. o.

Prednosti povezanega delovanja:

- ažurnost podatkov,
- lažje delo, ni sinhronizacij, dovoljeno brisanje in popravljanje podatkov brez omejitev ter
- neobčutljivost na spreminjanje parametrov.

Slabosti povezanega delovanja:

- potrebni zmogljivejši komunikacijski vodi (ADSL ali vsaj ISDN),
- dodatna strežniška programska oprema in
- višja cena infrastrukture.

Opisana načina elektronskega sodelovanja računovodskega servisa s podjetjem prav gotovo nista edina. Računovodski servis se mora neprenehoma truditi in posodablja svojo opremo, da lahko sledi razvoju in s tem zadovolji potrebe svojih strank ter jim na tak način ponuditi še dodatne storitve in načine organiziranosti dela.

4.3 Prednosti in slabosti e-računovodenja

V nadaljevanju so navedene prednosti in slabosti e-računovodstva, predvsem z vidika zunanjega računovodstva.

Prednosti za računovodski servis:

- manj papirne dokumentacije in enostavnejši prenos;
- manj paketnega obdelovanja podatkov;
- hitrejša knjiženja;
- sprotni podatki;
- manjša verjetnost napak pri podatkih;
- manjša verjetnost izgube dokumentov ali nepravočasnosti;
- razdalja med računovodskim servisom in stranko ni več ovira;
- manj pogosti obiski strank v računovodskem servisu;
- dostop do informacij je boljši;
- možnosti dostopa od kjerkoli;
- možnost racionalizacije svojega časa (ta čas lahko izkoristijo za kakšno drugo storitev in razvoj ter s tem razširijo svojo ponudbo, npr. davčno, podjetniško svetovanje);
- povečanje motivacije in zadovoljstva zaposlenih v računovodstvu.

Slabosti za računovodski servis:

- potrebno šolanje za uporabo programa;
- še vedno preverjanje vnosov podatkov, ki jih vnesejo stranke;
- čakati na originalni dokument;
- še vedno mora stranka po pošti poslati dokumente, ki jih mora računovodski servis preveriti in shraniti.

Treba je omeniti, da ima računovodski servis manj dela in je e-računovodenje učinkovito, če je na drugi strani oseba, ki dobro vnaša podatke, drugače je lahko tudi do trikrat več dela in se zadeve začnejo zapletati.

Prednosti za stranko:

- stranka lahko takoj pridobi razne podatke o poslovanju;
- nenehen pogled v gibanje zalog, nad stanjem terjatev in obveznosti;
- mesečni pregled računovodskih obračunov;
- lahko izdela razna poročila, analize;
- vsak trenutek si lahko izdelajo prvo analizo brez računovodje;
- racionalizacija pri preračunavanju valut;
- manj papirne administracije;
- uporabnikom prijazen program, vnos je enostaven;
- zmanjšanje obiskov v računovodskem servisu;

- program uporaben tudi na drugih poslovnih področjih (nabava, servis, proizvodnja ...);
- njihov vnos se preveri še enkrat v računovodstvu, zato ni potrebno računovodsko znanje na njihovi strani;
- podjetje lahko racionalizira svoj čas in se lahko osredotoči na svojo dejavnost;
- nimajo težav s predstavitvijo podjetja v poslovnem in davčnem okolju.

Slabosti za stranko:

- veliki začetni investicijski stroški;
- potrebno šolanje uporabnikov;
- pomisleki glede varnosti;
- psihološke ovire.

4.4 Razvitost e-računovodstva v Sloveniji

Tudi v Sloveniji smo se priključili svetovnemu trendu e-poslovanja. Nismo na vrhu lestvice držav Evropske unije, se pa na tem področju razvijamo relativno uspešno. Predvsem področje gospodarstva mora na globalnem trgu slediti novim izzivom, če hoče biti uspešno. Tudi država prispeva k razvoju elektronskega poslovanja in si je v ta namen zastavila strategijo razvoja, ki je v skladu s smernicami Evropske unije.

V Sloveniji je e-računovodstvo dokaj razvito. Na trgu je prisotnih veliko ponudnikov programskih rešitev za e-računovodstvo, tako da je izbira velika. Ponudba ustreza različnim velikostim podjetja, tako za velika, srednja, mala in tudi mikro podjetja. Prav tako ustreza podjetjem različnih dejavnosti, in sicer od proizvodnih, storitvenih, trgovinskih, javnih podjetij do gazel in agencij. E-računovodstvo lahko uporabljajo podjetja, ki imajo lastno računovodstvo, ali pa tudi tista, ki računovodstvo zaupajo računovodskemu servisu. V praksi je razvidno, da največ uporabljajo e-računovodstvo velika ali srednja podjetja. Mala in mikro podjetja ga v večini primerih ne uporabljajo, ker se jim z vidika stroškov in koristi ne splača.

Za računovodski servis je e-računovodstvo zelo pomembno, če želi konkurirati na trgu. Na slovenskem trgu že dokaj veliko računovodskih servisov ponuja med svojimi storitvami tudi e-računovodstvo. Razlikujejo se v tem, kateri informacijski sistem uporabljajo in koliko stremijo k razvoju v prihodnosti. Če želijo ostati konkurenčni, morajo stremeti tudi k nadaljnemu razvoju. Korak k še bolj brezpapirnatemu poslovanju je skeniranje dokumentov in e-arhiviranje.

Tudi za podjetja, ki imajo lastno računovodstvo, je e-računovodstvo zelo pomembno. Z uporabo programskih paketov podjetje pridobi ne samo računovodske informacije, temveč tudi veliko informacij, ki so ključne pri vodenju podjetja. Vpeljava takih rešitev v podjetje

je velika investicija, vendar če podjetje zna uporabljati rešitve, ki jih ponujajo informacijski sistemi, lahko izkoristi mnoge ugodnosti.

V Sloveniji v zadnjem desetletju trendom e-poslovanja hitro sledimo tudi v računovodski stroki. Poudariti pa je treba, da je to odvisno od sodelovanja med vsemi udeleženci pri poslovanju. Le s skupnimi interesi in podporo pri razvoju lahko maksimalno izkoristijo ugodnosti e-poslovanja in e-računovodstva.

4.4.1 Pravna ureditev e-računovodstva

Predhodno so podrobneje opisane nekatere pravne podlage za varno in ustrezno e-poslovanje, v nadaljevanju pa so predstavljeni tudi pravni okviri za delovanje e-računovodstva. E-poslovanje na področju računovodstva je v Sloveniji urejeno z nekaterimi zakoni, predpisi in uredbami, med katerimi so najpomembnejši:

- Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu ter na njegovi podlagi sprejeta Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje,
- Slovenski računovodski standardi (v nadaljevanju SRS),
- Zakon o davku na dodano vrednost (v nadaljevanju ZDDV),
- Zakon o davčnem postopku (v nadaljevanju ZdavP).

ZEPEP sem predhodno že obravnavala, zato sem v nadaljevanju opredelila SRS.

4.4.1.1 Slovenski računovodski standardi¹

SRS temeljijo na Zakonu o gospodarskih družbah, ki določa, da jih morajo družbe upoštevati pri vodenju poslovnih knjig. SRS so torej obvezna pravila o strokovnem ravnanju na področju računovodenja. S pomočjo računovodskih standardov podjetje svoje poslovne dogodke knjiži po pravilih, ki so napisani v SRS in so primerljivi z drugimi podjetji v Sloveniji in svetu.

Prvi SRS so bili sprejeti leta 1993. Ti standardi še niso dovoljevali elektronskega hranjenja listin, namesto originalnega podpisa odgovorne osebe so predvidevali faksimile le-tega. Leta 2001 so bili sprejeti prenovljeni SRS, ki so usklajeni z določili ZEPEP in dovoljujejo uporabo elektronskega poslovanja (Lutar Skerbinjek, 2003, str. 54).

Koželj v svojem članku (1998, str. 136) ugotavlja, da tudi do leta 1998 za podjetja, ki so vodila poslovne knjige po SRS, niso obstajale formalnopravne ovire za širjenje e-poslovanja. Veljala so načela, ki so upoštevala računalniško obdelavo podatkov, hranjenje podatkov na računalniških nosilcih, za verodostojno knjigovodsko listino pa se je upoštevala tudi po telekomunikacijskih ali z računalniškim obravnavanjem podatkov dobljeno računalniško sporočilo, izmenjavanje računalniških sporočil med podjetji.

¹ Povzeto po Slovenskih računovodskih standardih (SRS).

SRS so usklajeni z ZEPEP. SRS 21 opredeljuje knjigovodske listine, nastajanje in prenašanje le-teh, kontroliranje in sestavljanje nalogov za knjiženje ter hrambo takih listin. Knjigovodsko listino standard definira kot praviloma v posebni obliki sestavljen in s podpisu potrjen zapis o poslovnem dogodku, ki je lahko tudi v elektronski obliki. Podjetje mora opredeliti, katere knjigovodske listine bo vodilo ter kakšna bo njihova vsebina in oblika. Prav tako mora v internem aktu določiti tudi pooblaščen osebe za podpisovanje takih knjigovodskih listin. Ta oseba knjigovodsko listino podpiše ter tako potrdi, da je prikaz poslovnega dogodka pravilen in se sme uporabiti pri knjigovodskem obravnavanju podatkov. Če je knjigovodska lista sestavljena računalniško, se lahko namesto z lastoročnim podpisom potrdi z elektronskim. Pred začetkom uporabe elektronskega podpisa je treba izvesti vse postopke, ki jih predpisuje zakon oziroma akt podjetja.

Računalniške programe, ki se uporabljajo pri sestavljanju knjigovodskih listin, pa je treba pred začetkom uporabe preizkusiti in potrditi. To pomeni, da morajo biti revidirani od pooblaščen osebe za revizijo informacijskih sistemov. Standard torej določa tudi pogoje, ki jih je treba izpolnjevati pri računalniškem sestavljanju knjigovodskih listin. SRS 21.1. enači papirne listine z elektronskimi zapisi. Torej je pomembno le, da knjigovodske listine verodostojno in pošteno izkazujejo poslovne dogodke. Oseba, ki pošilja knjigovodske podatke oziroma jih vnaša v računalnik, odgovarja, da so poslani oziroma v računalnik vneseni knjigovodski podatki verodostojni, kar potrdi z elektronskim podpisom. SRS 21.8. se dotakne tudi elektronskega podpisa, ki je s tem enakovreden lastoročnemu podpisu. Poleg prepoznanja podpisnika zagotavlja tak podpis tudi neokrnjenost navedb, saj vsaka najmanjša sprememba po podpisu razveljavi podpis. SRS 21.14. pa določa, da se knjigovodske listine hranijo v izvorniku na papirju ali na nosilcih podatkov, kar pomeni v elektronski obliki. Sledi še nekaj definicij, opredeljenih v SRS 21, ki se nanašajo na elektronsko poslovanje (Okorn, 2002):

- računalniško sestavljanje knjigovodskih listin mora biti razločno in čitljivo, tako da ne zbujata niti najmanjšega dvoma o verodostojnosti knjigovodske listine;
- računalniško obravnavanje podatkov obsega obravnavanje začetnih podatkov in tudi podatkov, pridobljenih po posebnih računalniških programih;
- pri računalniškem obravnavanju podatkov ima naravo naloga za knjiženje ustrezna računalniška operacija, potrjena z elektronskim podpisom.

SRS 22 pa opredeljuje tehniko vodenja poslovnih knjig ter določa tudi, da sta temeljni poslovni knjigi dnevnik knjiženja in glavna knjiga. Pomožne knjige so analitične evidence in druge pomožne knjige, vse pa se lahko vodi na papirju ali v preverjenem računalniškem programu (SRS 21, SRS 22, 2006). Omenjeni standard prav tako omogoča uporabo sodobne računalniške tehnologije kot programov. Določa pogoje, ki jih je treba izpolnjevati pri računalniškem obravnavanju knjigovodskih podatkov.

Z uporabo računalnika se knjižijo knjigovodski podatki o poslovnih dogodkih po časovnem zaporedju in shranjujejo v datotekah. Dnevnik glavne knjige se lahko združuje z

dnevnikom razčlenjevalnih razvidov, če so vpisi enkratni. Računalniški dnevnik se po potrebi odtisne, kar je izhodna informacija računalnika, po vsebini in obliki enaka dnevniku na papirju. Podjetje v svojem aktu določi, kdaj se natisne računalniški dnevnik.

Knjigovodski podatki, vneseni v računalniški dnevnik, se samodejno uvrščajo v ustrezne konte v datotekah po preverjenih računalniških programih. Računalniško vodena glavna knjiga in tudi pomožne knjige morajo kadarkoli omogočati kontroliranje knjiženja in sprotno usklajevanje pomožnih knjig z glavno knjigo, prikaz kateregakoli konta ali glavne knjige ali pomožne poslovne knjige na zaslonu oziroma odtis na papirju. Ob letnem obračunu poslovanja je odtis glavne knjige obvezen.

4.4.1.2 Zakon o davku na dodano vrednost

Pri izdajanju računov v elektronski obliki moramo upoštevati tudi določila ZDDV in Pravilnika o izvajanju Zakona o davku na dodano vrednost. ZDDV skopo obravnava elektronsko poslovanje. Določa, da mora davčni zavezanec za vsak promet blaga oziroma storitev izdati račun. Računi so lahko izdani tudi v nematerializirani obliki, vendar mora imeti davčni zavezanec dovoljenje davčnega organa za takšno obliko izdaje. Prav tako mora imeti dovoljenje davčnega organa tudi davčni zavezanec, ki prejme račun v nematerializirani obliki, da lahko račun izda za namene odbitka vstopnega DDV (Okorn, 2002). Zakon pa posebej določa pogoje in načine hrambe dokumentacije v elektronski obliki. Davčni zavezanec lahko omenjeno dokumentacijo hrani tudi v elektronski obliki, če je v zakonsko opredeljenem obdobju davčnemu organu zagotovljen dostop do tako shranjenih podatkov brez povzročanja neupravičenih dodatnih stroškov in če so izpolnjeni naslednji pogoji (Recek Pavlović, Pretnar, 2004, str. 45):

- podatki, vsebovani v elektronskem dokumentu ali zapisu, so dosegljivi in primerni za kasnejšo uporabo;
- podatki so shranjeni v obliki, v kateri so bili oblikovani, poslani ali prejeti;
- iz shranjenega elektronskega sporočila je mogoče ugotoviti, do kod izvira, komu je bilo poslano ter čas in kraj njegovega pošiljanja ali prejema;
- uporabljena tehnologija in postopki v zadostni meri onemogočajo spremembo ali izbris podatkov oziroma obstaja zanesljivo jamstvo glede nespremenljivosti podatkov oziroma sporočil.

4.4.1.3 Zakon o davčnem postopku

Po ZdavP mora davčni zavezanec, ki računalniško obdeluje podatke, na zahtevo davčnega organa zagotoviti izpis podatkov na zahtevanih medijih ter dostop do programske in strojne opreme, preizkušanje ustreznosti računalniških programov in ustreznosti računalniške obdelave podatkov. Davčnemu organu mora davčni zavezanec dati na voljo dokumentacijo, iz katere je razviden popolni opis dela računovodskega sistema. Vsaka sprememba računalniške rešitve oziroma računalniških programov mora biti

dokumentirana v časovnem zaporedju nastanka spremembe, skupaj z datumom spremembe. Iz dokumentacije mora biti razvidna tudi vsaka sprememba oblike datotek (Računi v elektronski obliki, 2003, str. 25–27).

4.5 Ponudba računalniških rešitev v Sloveniji

V Sloveniji deluje veliko število programskih hiš, ki na trgu ponujajo celovite poslovne rešitve. Le-te so namenjene evidenci procesa podjetja in tudi olajšanju računovodskih del. Računovodski servisi izvajajo svoje storitve za večje število podjetij, ki pa se razlikujejo po dejavnostih, velikosti in zahtevah. Za svoje delovanje potrebujejo tako rešitev, ki se lahko nastavlja in prilagaja različnim zahtevam. Programski paket mora omogočati ločeno vodenje evidenc po različnih kontnih načrtih, hkrati pa tudi različne načine vnosa podatkov. Stranke imajo bazo lahko nameščeno pri sebi, s temeljnicami pa se podatki prenesejo v računovodski servis; lahko so tudi neposredno povezane s programi računovodskega servisa. Programski paketi običajno vsebujejo (Jerič Turk, 2002, str. 110):

- glavno knjigo s saldakonti,
- stroškovno računovodstvo,
- izdelavo računov,
- materialno skladiščno poslovanje,
- knjigo prejetih računov,
- obračun plač, obračun pogodb o delu in avtorskih pogodb z vsemi potrebnimi izpisi,
- spremljanje osnovnih sredstev,
- planiranje in pripravo različnih bilanc.

Kakovost računalniških programov in zastavljenih informacijskih sistemov izvira iz njihove natančnosti, zagotavljanja dodatnih informacij (kot stranskih proizvodov poleg osnovnih informacij) ter samodejne primerjave predračunskih in obračunskih podatkov oziroma samodejne primerjave podatkov z vnaprej določenimi vrednostmi (Kuhar, 2004, str. 43).

Ponujajo podobne rešitve, vendar se razlikujejo ne le po obliki, temveč tudi po vsebini in obsegu informacij, ki jih ponujajo. Razlogi, za kateri programski paket se kupci odločijo, so odvisni od tega, katere informacije predvsem želijo stranke pridobiti. Ključni kriteriji, na podlagi katerih se odločajo računovodski servisi, so predvsem prijaznost do uporabnika, prilagodljivost in tudi cena. V nadaljevanju sem predstavila nekaj podjetij, ki ponujajo celovite programske pakete za podjetja in rešitve za računovodske servise.

4.5.1 Datalab, d. d.

Datalab, d. d., na trgu ponuja svoj produkt Datalab Pantheon. Le-ta je primeren za vsako poslovno dejavnost. Uporabljajo ga številna podjetja iz vseh panog gospodarstva, tako proizvodna, storitvena in trgovinska podjetja kot tudi javna podjetja in agencije. Aplikacija je popolnoma odprta in omogoča enostaven razvoj uporabniških segmentov po meri uporabnika. V osnovi pokriva vse glavne poslovne procese, ki potekajo v podjetjih (finance, nabava, prodaja, skladiščno poslovanje, proizvodnja, kadri, plače ...). V prihodnosti želi Datalab, d. d., povečati enostavnost uporabe in pokriti segmente poslovanja, ki jih danes še ne pokrivajo. Podrobneje je program predstavljen v naslednjem poglavju.

4.5.2 Baan

Poslovnoinformacijski sistem Baan izhaja iz podjetja Baan Company iz Nizozemske. Programska rešitev je namenjena integriranemu planiranju proizvodnega podjetja. Podpira poslovno funkcijo proizvodnje, distribucije in financ s ciljem optimizacije in s tem povečanjem produktivnosti podjetja. Baan vključuje: proizvodnjo, finance, projekt, prodajo, planiranje podjetja, nabavo in vodenje zalog. Osrednji del sistema pa so skupni podatki. Baan Finance vsebujejo vse klasične funkcije finančnih aplikacij. Uporablja ga večina zahodnoevropskih koncernov; tudi v Sloveniji sledimo uporabi tega informacijskega sistema. Delovanje sistema je preizkušeno v več sto poslovnih sistemih po vsem svetu ter več kot 300 slovenskih podjetjih in ustanovah (DZS, Fructal, Color, Pivovarna Union ...) (Vertovšek, 2005, str. 17–19).

4.5.3 Opal, d. o. o.

V Opalu, d. o. o., so izdelali programski paket z imenom Opal – Poslovnoinformacijski sistem (OPPIS), ki zajema module, kot so: glavna knjiga s saldakonti, fakturna knjiga, plače in druga izplačila, osnovna sredstva, potni nalogi, blagajna, fakturiranje, blagovno knjigovodstvo ter materialno knjigovodstvo. Tako kot pri ostalih opisanih informacijskih sistemih tudi pri Oppisu modul glavna knjiga s saldakonti predstavlja vrh informacijskega sistema. Namenjen je vodenju in spremljanju poslovanja malih in srednje velikih podjetij z zelo širokim spektrom dejavnosti. Posebno pozornost v Opalu, d. o. o., dajejo knjigovodskim servisom, ki predstavljajo večino njihovih strank (43 %). Zaradi tega so za njihove potrebe izdelali kopico raznih operacij, poročil in funkcij. Tako lahko program pripravi podatke o številu vnesenih knjižb v časovnem obdobju po posameznem podjetju, o številu izdelanih plač ..., zna izdelati razna poročila za interno revizijo v servisu itd.

4.5.4 SAP, d. o. o.

Podjetje SAP (Systems, Applications and Products) je svetovno znano podjetje in tretji največji neodvisni ponudnik programske opreme na svetu. Njihov programski paket je

primeren predvsem za proizvodna podjetja in manj za računovodske servise. Ima idealno izdelane rešitve za proizvodna podjetja, ki imajo proizvodni asortiman zelo raznovrsten. V Sloveniji deluje njegova podružnica SAP Slovenija. Njihov produkt uporabljajo npr.: Lek, Belnika, Bramac, Luka Koper, Cimos, Prevent, Krka, Gorenje, Telekom Slovenije, Spar itd. Ena izmed funkcionalnosti, ki jo ponuja program, je finančno računovodstvo. Finančno računovodstvo vključuje glavno knjigo, saldakonte, vodenje osnovnih sredstev in plačilni promet. Kontni načrti in knjigovodska področja so vnaprej nastavljeni za vsako posamezno državo z namenom zadovoljiti lokalne potrebe po zunanjem poročanju. Programski paket SAP je splošno priznan kot eden izmed najboljših na svetu, vendar je cenovno nedostopen tudi za velike računovodske servise.

4.5.5 Navision

Microsoft Navision je vodilni ponudnik poslovnih rešitev za srednje velika podjetja in je primeren tudi za računovodske servise. Ponuja celovite rešitve, ki zajemajo vsa področja delovanja podjetja, in sicer računovodstvo, finance, proizvodnjo, skladiščno poslovanje, dobavitelje ter kupce. Posamezni programi pa so povezani v celoto. Programski paket je sestavljen iz Navision Financials in Navision Proizvodnja (Kuhar, 2004, str. 30). Navision Financials je aplikacija, v kateri je izdelana tudi opsijska zbirka podatkov, ki omogoča izdelavo izkazov skladno z mednarodnimi računovodskimi standardi. Obsega glavno knjigo, vodenje prodaje in terjatev, nabave in obveznosti, zaloge, osnovna sredstva itd. Program je uporabniško prijazen in omogoča nastavljenost glede na specifične potrebe uporabnika, vendar je tudi za večino računovodskih servisov predrag.

4.5.6 Grad, d. d.

Programi Grada, d. d., so prilagojeni potrebam različnih podjetij, zavodov in drugih proračunskih uporabnikov za delo na osebnih računalnikih. Njihov program je eden izmed najbolj uporabljenih računovodskih programov med malimi in srednje velikimi podjetji v Sloveniji. Pestro izbiro programskih paketov sestavljajo standardizirani in medsebojno povezljivi programi za finančno, računovodsko in materialno spremljanje poslovanja. V svoji ponudbi ponujajo programski paket Kraljica, ki je namenjen vodenju glavne knjige in saldakontov. Planiranju in pripravi je namenjen program Krona, izdelavi in obdelavi računov Cekin, vodenju knjige prejetih faktur Meč itd.

4.5.7 Perftech, d. o. o.

Perftech, d. o. o., svoje programske rešitve ponuja pod blagovno znamko Perftech.Largo. Ta program je namenjen velikim in srednjim podjetjem v različnih dejavnostih. Z več kot 20 moduli pokriva vse pglavitne funkcije podjetja. Obsega glavno, vhodno, davčno knjigo, blagajno, osnovna sredstva itd. Njihovo rešitev uporabljajo Nafta Informatika, d. o. o., Metalflex, d. o. o., Gorenje orodjarna, d. o. o., ...

4.5.8 MAOP

Programske rešitve MAOP-a temeljijo na treh oblikovanih informacijskih sistemih, in sicer na finančnem, kadrovskem in komercialnem, ki pa so med seboj usklajeni. V finančni aplikaciji so vključeni programi za vodenje glavne knjige, izdelavo bilanc, vodenje stroškovnega računovodstva, saldakontov, obravnavanje osnovnih sredstev in ugotavljanje finančnih tokov (Kuhar, 2004, str. 38).

4.5.9 SAOP

SAOP ponuja celovite rešitve za finančne, knjigovodske, trgovske in proizvodne dejavnosti. Njegov paket za računovodski servis vsebuje dvostavno knjigovodstvo z davčno knjigo, plačilnim prometom in obračunom obresti, enostavno knjigovodstvo, knjigo prejetih računov, osnovna sredstva, obračun plač, fakturiranje storitev ...

Proučevani programi omogočajo tako vodenje računovodstva, ki zadošča zahtevam Slovenskih računovodskih standardov in veljavni zakonodaji (Kuhar, 2004, str. 43). Po brskanju po spletnih straneh in literaturi sem ugotovila, da obstaja na slovenskem trgu zelo veliko ponudnikov celovitih programskih rešitev za podjetja in rešitve za računovodske servise. Večina domačih ponudnikov se lahko pohvali s svojim lastnim produktom, ki je sad ogromnega domačega znanja in razvoja. Programski paketi se na prvi pogled ne razlikujejo veliko in ponujajo podobne rešitve. Vendar si lahko vsako podjetje najde za sebe primerno rešitev.

5 Elektronsko računovodstvo v slovenski praksi

5.1 Primer uvedbe e-računovodstva v proizvodnem podjetju

Podjetje se je odločilo za operacijski sistem, ki omogoča hkratno obvladovanje materialnih prometov, se pravi proizvodnje in hkrati računovodskih potreb. Odločili so se, da vključijo zunanji računovodski servis, s katerim se bodo elektronsko povezali. To pomeni, da oboji delujejo v istem informacijskem sistemu in organizirajo avtomatski ali voden prenos podatkov. Iz tega je razbrati, da vsi hkrati uporabljajo enake podatke.

V podjetju se evidentirajo:

- prejemni listi za nakup materiala (po vrsti, količini, ceni in datumu dogodka);
- delovni nalogi ;
- ob prejemu računa dobavitelja za nakup materiala evidentiramo dokument na podlagi že vnesenega prejemnega lista z dodajanjem podatkov iz slednjega; dokument se samo še dopolni s podatki iz dobaviteljevega računa (dobavitelj, datum računa, datum prejema računa, rok plačila);

- naročila kupcev (po vrsti, količini, ceni, roku dobave, roku plačila);
- dobavnice za prodane proizvode (po vrsti, količini, ceni, načinu plačila, roku plačila ...); ta dokument se avtomatsko oblikuje na podlagi naročilnice in povzroči spremembo na zalogi proizvodov;
- račun kupcem za prodane proizvode pa nastane na podlagi obstoječe dobavnice.

Vsi ti podatki so že dovolj kakovostni za oblikovanje davčnih evidenc in računovodskih knjig. Računovodstvo oblikuje kontni okvir, ki ga bo uporabilo za evidentiranje poslovnih dogodkov. Zagotovi vse potrebne nastavitve, da bodo avtomatska knjiženja potekala kakovostno in da bo mogoče izdelovati vse potrebne obračune. Uporabili se bodo že obstoječi podatki. Vendar je nujno treba predhodno preveriti pravilnost in točnost podatkov z izvirnimi dokumenti ter določiti sledljivost posameznih dokumentov in evidenc. Poskrbeli pa bodo tudi za strokovno pomoč in izobraževanje uporabnikov pri vnosu podatkov. Računovodstvo bo še obdelalo dokumente, ki predstavljajo in dokazujejo poslovne dogodke ter jih v podjetju niso obdelali. To so npr.: računi za preostale stroške, pogodbeni razmerja, obračuni plač, plačila itd. Vsi podatki so vneseni na tak način, da je mogoče v vsakem trenutku dobiti:

- trenutno stanje davčnih evidenc,
- obračunov izdanih računov,
- obračun razlike v ceni,
- obračun prejetih računov (obračuni so lahko po kriterijih, kot so: po posameznih kupcih, proizvodih, obdobjih, valutah),
- stanje gibanja zalog (mogoči izpisi po cenah, skladiščih, proizvodih, skupinah).

Računovodstvo bo oblikovalo še interne temeljnice, po katerih se knjižijo plače, najemnine, pogodbeni razmerja, plačila, kompenzacije. Obračuni, kot sta amortizacija in najemnina, se oblikujejo in knjižijo avtomatsko s pomočjo podnastavitev na interno temeljnico. Avtomatsko knjiženje je skupinsko izvajanje knjiženja v glavno knjigo s pomočjo nastavitev. Kar pomeni, da na posamezni vrsti dokumenta strokovno usposobljena oseba določi, na katere konte se knjiži neki poslovni dogodek. Ker je avtomatsko knjiženje tipskega značaja, je pri posebnostih potrebna previdnost pri izdelavi temeljnic. V trenutku, ko so izvedena vsa knjiženja, je že mogoče izpisovati stanja terjatev in obveznosti (npr. medletna poročila poslovanja).

Prednost je, da podatki, ki jih vneseta knjigovodja in vodja proizvodnje, že v istem trenutku oblikujejo materialne evidence. Obenem so ti isti podatki osnova tako za davčne evidence kot tudi za avtomatsko obdelavo podatkov v glavno knjigo. Kar pomeni, da je račun za nakup materiala vnesen samo enkrat. Povedano drugače, prepis podatka iz dobaviteljevega računa povzroči:

- oblikovanje prevzema materiala na zalogo,
- oblikovanje davčne evidence,
- spremembo v obveznostih – saldakontih.

Seveda davčne evidence in avtomatska knjiženja obvladuje zunanji računovodja s skrbništvom nad nastavitvami v informacijski sistem ter nenehnim pregledovanjem vnesenih podatkov in primerljivostjo z izvirnimi listinami.

5.2 E-računovodstvo v računovodskem servisu Biro bonus, d. o. o.

5.2.1 Predstavitev računovodskega servisa Biro Bonus, d. o. o.

Računovodski servis Biro Bonus je začel delovati leta 1991. Nahaja se na dveh lokacijah, in sicer v Ljubljani in Novem mestu. Od začetka poslovanja do danes se je število zaposlenih povečalo z 2 na 15. Glavne storitve podjetja zajemajo:

- davčno svetovanje,
- računovodske storitve in
- elektronsko podjetništvo.

Leta 1999 so postali nosilec certifikata kakovosti BVQI (Bureau Veritas Quality International) po ISO 9001:2000. Obnavljajo ga vsako leto, saj jim je pomoč pri trženju njihovih storitev in dodana vrednost pri poslovanju. Z željo po urejenosti poslovanja in kakovosti opravljenih storitev so opisali vse postopke izvajanja del. Za vsako delo so napisali postopek (sprejemanje, urejanje dokumentacije, vnos podatkov itd.). Vsako delovno mesto je opisano in imajo postavljene kompetence, stremijo pa tudi k ocenjevanju zaposlenega po kompetencah. Vsak zaposleni vodi delovni nalog v programu, v katerega vpiše stranko, vrsto dela in čas, ki ga je porabil za to delo. S tem vodenjem pridobijo podatke, koliko časa se zadržijo pri določenem delu. V Poslovniku o kakovosti so opredelili, da je cilj podjetja sistem prehoda na elektronsko poslovanje in s tem tudi na elektronsko računovodenje. Posle imajo zavarovane, saj svojim strankam jamčijo za pravilno izvedbo podatkov ter prevzemajo materialno in kazensko odgovornost za pogodbeno dogovorjeno in opravljeno delo.

5.2.2 Uporaba rešitve e-računovodstva

Računovodski servis Biro Bonus, d. o. o., teži k nenehnemu izobraževanju in s tem h kakovosti storitev. Biti konkurenčen pred konkurenco in zanimivejši za stranko je bil vzrok za uvedbo elektronskega računovodstva. Do strank nastopajo kot skrbniki računovodskega obvladovanja njihovih poslovnih procesov. Storitve elektronskega poslovanja so začeli uvajati leta 2003, aktivno pa z začetkom leta 2004. Svoje poslovanje so torej popestrili z rešitvami e-računovodstva, ki temelji na informacijskem sistemu Pantheon podjetja DataLab. Vse zaposlene so morali usposobiti za delo s sistemom Pantehon. Za izobraževanje so porabili približno 180 ur na zaposlenega. Seveda je bilo usposabljanje za delo z naprednim orodjem potrebno tudi za stranke. V preteklosti so sami

organizirali tečaje, ki so jih vodili knjigovodje in računovodje, danes pa tečaje organizirajo podporniki informacijskega sistema.

Pred uvedbo so morali zaposleni delati povprečno 10 nadur na mesec, da so popolnoma zadovoljili potrebe in pričakovanja strank. Potrebno je bilo veliko več kontrole vnosov in preverjanj. Kontrola je pomenila 10–20 % lastnega dela. Dogajale so se človeške napake na relaciji dokument – oko – roka, na katere niso mogli vplivati. Z uvedbo novega sistema pa so človeške napake v 80 % izključene, saj gre samo za vnos ključnega podatka. Z enkratnim vnosom so evidentirani podatki na vseh ravneh računovodenja. Pred uvedbo novega informacijskega sistema so veliko časa porabili za interne analize in zbiranje podatkov. Sedaj pa lahko te analize izdelajo takoj. Velika racionalizacija časa je tudi pri preračunih valut. Način dela z novim sistemom se kaže tudi v zadovoljstvu zaposlenih, saj lažje dosegajo rezultate in so uspešni.

Z uvedbo elektronskega načina računovodenja se jim je število strank povečalo. Vendar vse stranke ne uporabljajo omenjene storitve. Glede na kriterij po masi podatkov jo uporablja približno 60 % strank, glede na število strank približno 30 % vseh strank. Odziv strank je različen. Tiste, ki znajo izkoristiti ugodnosti, ki jih ponuja tak način računovodenja, so zelo zadovoljne ter tudi aktivno izkoriščajo ugodnosti in prednosti takega poslovanja. Del strank v prvem trenutku ne vidi prednosti, kasneje pa skozi delo s programom spozna ugodnosti in jih tudi začne s pridom izkoriščati. Prisotne so tudi stranke, ki pričakujejo, da bo program rešil vse težave, niso pa se pripravljene izobraževati in poglobljati v delo s programom.

Kot je bilo že omenjeno, v računovodskem servisu veliko vlagajo v izobraževanje in informacijski sistem. Konec vsakega leta naredijo za prihajajoče leto plan za vsako delovno mesto, dejansko pa plan vedno presežejo. V letu 2004 so si zadali tudi vložek v informacijski sistem 0,3 % na letni prihodek, dejansko pa so realizirali 6,9 %. Glede na razvoj in vlaganje so realizirali in presegli plan prihodkov.

Razvoj je v podjetju vedno prisoten, saj stremijo v prihodnost in iščejo nove rešitve, s katerimi bi bili korak pred konkurenco. Aktualna zadeva, ki jo sedaj testirajo, je, da stranka skenira vse svoje dokumente, jih skladišči na svojo spletno stran. V računovodskem servisu imajo geslo za dostop do spletnih podatkov in tako ima računovodja v vsakem trenutku dostop do njihovih dokumentov. Delo računovodja lahko tako poteka nemoteno in lahko takoj preveri podatke na skeniranem dokumentu in ni treba čakati na prihajajoči originalni dokument po pošti. Pomanjkljivost pa je, da ni povezave med programskim sistemom in skeniranim dokumentom.

Z uvedbo sistema Pantheon so racionalizirali svoj čas, ki so ga uporabili za podjetniško in davčno svetovanje. Stranke zaradi urejenosti nimajo težav s predstavitvami svojega poslovanja v poslovnem in davčnem okolju. V prihodnosti želijo uvesti računovodstvo

brez materialnih listin. Elektronsko računovodstvo z informacijskim sistemom Pantheon je temeljna in trajna usmeritev podjetja, v katerem vidijo prihodnost zadovoljnih strank in zaposlenih. Dolgoročni cilj je znižanje cen njihovih storitev za polovico v sistemu elektronskega računovodenja in podvojitev strank. To bo njihova ključna konkurenčna prednost!

5.2.3 Informacijski sistem Pantheon

Informacijski sistem Pantheon je plod znanja slovenskega podjetja DataLab. Ponuja rešitve na različnih področjih, in sicer na področju proizvodnje, gradbeništva, trgovine, javnih ustanov, storitvenih podjetij in tudi računovodstva. V nadaljevanju sem predstavila uporabo omenjenega informacijskega sistema v računovodstvu.

Poglavja oziroma moduli sledijo logiki razporeditve. Nastavitvam sledijo naslednji moduli:

- **Naročila** – spremljamo prejeta in izdana naročila.
- **Proizvodnja** – namenjen izdelavi novih artiklov po različnih sestavnicah.
- **Blago** – prevzemamo in izdajamo artikle, jih prenašamo med skladišči, vodimo carinska skladišča in druge carinske evidence, izdelujemo DDV-poročila, delamo obračune izdanih/prejetih računov ter pregledujemo zalogo.
- **Servis** – namenjen vodenju reklamacijskih in drugih servisnih zahtevkov.
- **Denar** – vsebuje računovodske funkcije.
- **Kadri** – namenjen spremljanju zaposlenih (potni nalogi, plače).
- **Namizje** – funkcije za urejanje oken programa.

V nadaljevanju je naštetih nekaj bistvenih vsebinskih podrobnosti, treba pa je omeniti, da je za uspešno delo s programskim paketom nujna pravilna nastavitve vseh vrst dokumentov, ki se uporabljajo v podjetju.

Pantheon podpira glavno knjigo s saldakonti ter omogoča samodejno in ročno knjiženje poslovnih dogodkov. Večina vknjižb se oblikuje samodejno po prednastavljenih predlogah. Ko ročno knjižimo vrste dokumentov na temeljnico, program sproti vodi seštevek debetnega in kreditnega prometa ter nam prikaže skupni saldo. Knjiženje dodatno olajša uporaba delilnih ključev po predhodno nastavljenih predlogah. Pomožne knjige so popolnoma integrirane v glavno knjigo, brez podvojenega vnosa podatkov. V program je tudi že vključen osnovni kontni načrt, ki ga je mogoče dopolnjevati in spreminjati. Ob spremembi kontnega načrta je omogočen avtomatski prenos oziroma knjiženje iz starega kontnega načrta na novega in istočasno oblikovanje temeljnice. Program ponuja tudi poljubno število tipov temeljnic s privzetimi nastavitvami za knjiženje ter tudi kontrolni izpis samodejnih knjiženj in neizravnanih temeljnic, iz katerih so razvidne neusklajene vknjižbe.

Slika 4: Kontni načrt

Konto	Naziv	Sub.	Saldak	Odd.	St.N.	D/K	Pr.K.	Dok.	K.D.	Da.D.	Veza	Da.V.	Tuj.D.	Dev.	Zak.	Op.	Arh.	Ev.
12	KRAJKOROČNE TERJATVE DO KUPCEV		N-Ni sa	✓		N-Ni								F-Na			O-Arh	
120	Kratkoročne terjatve do kupcev v državi		N-Ni sa	✓		O-Ob								F-Na			O-Arh	
1200	Kratkoročne terjatve do kupcev v državi		K-Kupe	✓		O-Ob		✓	✓					F-Na			Z-Arh	
1201	Kratkoročne terjatve do pov. oseb		K-Kupe	✓		O-Ob		✓	✓					F-Na			O-Arh	
1202	Kratkoročne terjatve-spore		K-Kupe	✓		O-Ob		✓	✓					F-Na			O-Arh	
1209	Kompensacije v teku		N-Ni sa	✓		O-Ob		✓	✓					F-Na			Z-Arh	
121	Kratkoročne terjatve do kupcev v tujini		N-Ni sa	✓		O-Ob		✓	✓					T-Tuj	✓		Z-Arh	
1210	Kratkoročne terjatve do kupcev v tujini		K-Kupe	✓		O-Ob		✓	✓					T-Tuj	✓		Z-Arh	
122	Kratkoročni blagovni krediti, dani kupcem v državi		N-Ni sa	✓		O-Ob								F-Na			O-Arh	
123	Kratkoročni blagovni krediti, dani kupcem v tujini		N-Ni sa	✓		O-Ob								F-Na			O-Arh	

Vir: Demo program Pantheon.

Vsebuje tudi register osnovnih sredstev in obračun amortizacije. Program omogoča avtomatsko knjiženje prejetih in izdanih računov, obračuna DDV, plač, potnih nalogov in drugih osebnih prejemkov, proizvodnje, porabe materialnih sredstev, prometa carinskega skladišča in blagajne. Možen je pregled vseh knjižb v glavni knjigi/saldakontih z možnostjo filtriranja po kontu, datumu, vrsti in številki dokumenta, poslovnem partnerju ipd. Prav tako podpira avtomatsko zapiranje razredov 4 in 7 po oddelkih in stroškovnih nosilcih ter samodejno pripravo temeljnice za knjiženje v glavno knjigo.

Slika 5: Osnovna sredstva

Inv. številka: 000010 Je vgrajen v: Skupina: Stanje:

Naziv: Delovna naprava - rabljena stroj Oddelek: ODDELEK 1 Zadolžene: NOVAK JANEZ

Str. nos.: projekt št. 1 Skrbnik: Servis

Količina: 1,00 Način knjiženja: 1 - Oddelek in stroškovni nosilec iz glave OS

Delovna naprava: Terminiranje: Sužbeno vozilo:

Računovodstvo: Obilanje Stanje Opombe Periodični pregledi Dokumentacija Knjižbe

Datumi: Nabava: 3.6.2002 (Reval.) Amortizacija / Revalorizacija: Amortizacijska skupina: 20% Knjiženje - konti: Debet Kredit Razlika

Aktiviranje: 17.6.2002 (Amort.) Pospešena stop. amort.: Nabava/v pridob.: 0400 0470

Likvidacija: (Reval.) Koeficient za amortizacijo: Amortizacija: 432 0500

Izločitev: (Amort.) Preostala vrednost: 0,00 Okrepitev: 0401 0501 9520

Oslabitev: 0502 0402 7200

Dobavitelj: ABC d.o.o. Tovarniška številka: VER4587

Dobaviteljev račun: 5675 Leto izdelave: 2002

Naš dokument: 02110000001 Kalkulacijska šifra: 1234567890

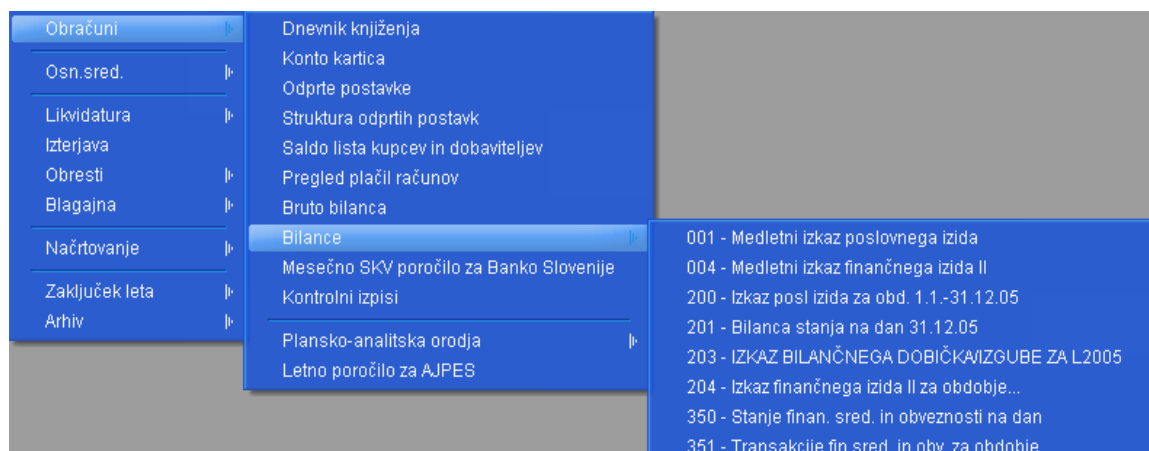
Nabavna vrednost: 625.000,00

Vir: Interni podatki podjetja Datalab, d. o. o.

V meniju zapiranja je omogočeno ročno ali avtomatsko zapiranje odprtih postavk glede na izbran konto in pa tudi glede na izbranega poslovnega partnerja, zapiranje avansov, parskih razlik, cassascontov ter kompenzacije. Likvidatura zajema izpisovanje virmanov ali prenos nalogov za plačilo po elektronski pošti, likvidaturo knjižb in računov ter devizno likvidaturo. Omogočen je tudi vpogled v odprte postavke kupcev ter evidenco trajanja in rezultatov izterjave odprtih postavk. Meni obračuna omogoča izpise raznih obračunov knjiženja, konto kartic, odprtih postavk, izdelavo bilanc in poročila Banki Slovenije. Program omogoča tudi avtomatski prenos bilance stanja, izkaza poslovnega izida in izkaza bilančnega dobička/izgube na Agencijo Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, po predhodno nastavljenih predlogah bilanc. Vključena sta blagajniško poslovanje z izpisi blagajniških prejemkov in izdatkov ter dnevnik. V

meniju načrtovanja lahko iz podatkov iz saldakontov/glavne knjige pripravimo poslovni načrt za plan prodaje, stroškov in finančnih tokov. Izvaja se tudi arhiv saldakontov, iz katerega je še vedno možnost vpogleda v arhivirane dnevnik knjiženja in konto kartice.

Slika 6: Balance

Vir: Demo program Pantheon.

V podjetju Datalab stremijo k nadaljnjemu razvoju, da bi svojim strankam še bolj olajšali poslovanje. Osnovna težava je še vedno dokumentacija v papirni obliki. Za doseganje naslednje ravni bi bilo treba hkrati na obeh straneh omogočiti vpogled v papirno dokumentacijo, kar lahko dosežemo z elektronskim dokumentacijskim sistemom, kjer se dokumenti skenirajo in so dostopni z računalnikom. S sistemom za skeniranje dokumentov je možnost, da vsakemu dokumentu v programu lahko pripnemo skeniran dokument. S klikom na povezavo v programu nam kombinacija obeh rešitev, torej povezave poslovnoinformacijskega sistema in sistema za skeniranje dokumentov, prikaže originalen dokument v elektronski obliki. Za zdaj obstaja pomanjkljivost, da program še ne zna povezati številke računa v programu in skeniran dokument oziroma enako številko skeniranega računa. Če bi v programu iskal npr. po skeniranem dokumentu, bi ga sicer našel, vendar ga ne bi povezal s tem istim računom v programu in obratno. Omenjena rešitev s skeniranjem dokumentov in s pogojem, da bi skeniran dokument pridobil vrednost originalnega dokumenta, bi zelo zmanjšala administrativno delo v računovodstvu in podjetjih, kajti pošiljanje podatkov po pošti ne bi bilo potrebno. S tem bi veliko pridobila podjetja in tudi računovodski servisi, kajti porabljen čas za pošiljanje dokumentov po pošti bi lahko porabili za druge storitve. Z omenjeno rešitvijo bi se lahko dokončno skoraj povsem odpovedali papirnati dokumentaciji in pretoku papirne dokumentacije med podjetji in računovodskimi servisi.

Treba pa je omeniti, da je informacijski sistem Pantheon celoviti sistem, kar mu da še dodatno vrednost. Z njim ne pridobimo le računovodskih podatkov, ampak tudi še vse ostale potrebne podatke za poslovanje, ki jih mora podjetje obravnavati in pridobiti iz njih ustrezne informacije. Pomembno je, da vodstvo podjetja izkoristi dodano vrednost, ki jo ponujajo take rešitve, in jo zna implementirati v realno poslovno okolje.

6 Sklep

Čas je v poslovnem svetu eden izmed bistvenih dejavnikov uspešnega poslovanja. Kot pravi pregovor »Čas je denar«, je čas dragocena dobrina, ki jo moramo kar najbolje izkoristiti. Ker porabljen čas v poslovnem svetu veliko stane, si moramo prizadevati, da se obnašamo racionalno, torej tako, da za opravljanje svojih nalog porabimo čim manj časa in pridobimo čim več koristnih informacij. Informacije so postale eno najmočnejših sredstev konkurenčnega boja. Temu se morajo prilagoditi tudi računovodski servisi, če želijo na trgu ponuditi konkurenčne storitve. Zato je njihov cilj iskanje najboljših metod dela in pripomočkov, s katerimi lahko svoje delo opravijo bolje, hitreje in ceneje.

Tradicionalno računovodstvo zagotavlja informacije, na osnovi katerih se odloča poslovodstvo. S prihodom nove tehnologije, ki omogoča boljše obdelovanje računovodskih podatkov, lahko računovodja zagotavlja bolj kakovostne informacije za odločanje oziroma razčlenjuje informacije tako, da ločuje pomembne informacije od manj pomembnih. Računovodski strokovnjak je z razvojem informacijskih sistemov in računovodske stroke postal ne samo svetovalec, koordinator in nadzornik, temveč tudi mentor ostalim v podjetju. Vpliv poslovnih dogodkov na uspešnost in premoženje podjetja, ki se evidentirajo v računovodstvu, je viden tudi na zunaj. Računovodske informacije v računovodskih poročilih za zunanje uporabnike se niso bistveno spremenile, za potrebe notranjih uporabnikov pa je na voljo mnogo več raznovrstnih informacij, glede na vsebinske, časovne ali kakšne druge zahteve. Notranji uporabniki lahko sami ali s pomočjo računovodskega servisa pridobijo tiste informacije, ki jih potrebujejo. E-računovodstvo omogoča, da računovodje posvetijo več časa raznim računovodskim analizam in obdelavam, s katerimi pridobivajo informacije za odločanje.

Eden izmed pomembnih dejavnikov, ki lahko prispeva k izpolnjevanju vedno višjih zahtev, je pametna uporaba sodobne informacijske tehnologije, ki v zadnjih letih doživlja hiter razvoj predvsem na področju komunikacij in še posebej e-poslovanja. Računovodska služba mora, če želi biti konkurenčna na trgu, uporabiti v svoj prid koristi, ki jih je prineslo e-poslovanje. Med te koristi lahko štejemo elektronsko izmenjavanje podatkov, delo na daljavo, premagovanje časovnih in prostorskih omejitev itd. S pomočjo analize e-poslovanja in e-računovodstva je bilo v diplomskem delu ugotovljeno, da dober računovodski program, ali pa kakršenkoli drug računalniški program, nikakor ni rešitev vseh težav, ob pametni uporabi pa je vsekakor lahko nepogrešljiv pripomoček.

Področje elektronskega poslovanja in tudi elektronskega računovodstva se bo v prihodnosti še zelo razvijalo. Na trgu je poleg tujih še veliko domačih ponudnikov celovitih poslovnih rešitev, ki so namenjene evidenci procesa podjetja in tudi olajšanju računovodskih del. Podjetja in računovodski servisi imajo torej možnost izkoristiti tehnologijo in prednosti, ki jih s tem pridobijo. Z večjo konkurenčnostjo in z odkrivanjem

novih poslovnih priložnosti podjetja lahko konkurirajo na močnem trgu ali si celo priborijo vodilno mesto.

V računovodskem servisu se lahko z racionalizacijo časa hitreje odzovejo na zahteve trga, prihranijo čas za ostale dejavnosti in s tem povečajo ponudbo storitev. Glede na razpoložljivost tehnologije v današnjem času torej ni razloga, zakaj ne bi računovodski servisi in njihove stranke uporabljali možnost dostopa do podatkov.

Literatura

1. Butinar Primož: Smernice za razvoj sodobne programske opreme za izdelavo konsolidiranih računovodskih izkazov. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 88 str.
2. Cotman Gašper: Informacijski sistem podjetja Dnevnik, d. d. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 39 str.
3. Davenport Thomas H.: Putting the I into IT – Mastring Information Management. London : Financial Times/Prentice Hall, 2000. X, 362 str.
4. Emmanuel Clive, Otley David, Merchant Kenneth: Accounting for Management Control. 2nd ed. London : Chapman&Hall, 1991. 518 str.
5. Fidler Christine, Rogerson Simon: Strategic Management Support Systems. London : Pitman Publishing, 1996. 334 str.
6. Gradišar Miro, Resinovič Gortan: Informatika v poslovnem okolju. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 508 str.
7. Gričar Jože: Ekonomika računalniškega obravnavanja podatkov. Ljubljana : Zveza društev računovodskih in finančnikov delavcev Slovenije, 1985. 361 str.
8. Gričar Jože: Uvodnik. Izboljšanje konkurenčnosti z elektronskim poslovanjem: Kaj storiti, da bo šlo jutri hitreje. Organizacija, Kranj, 33(1999), 3, str. 116–118.
9. Hočevar Marko: Kako izboljšati računovodske informacije za poslovodno odločanje. Iks, Ljubljana, 30(2003), 9, str. 14–27.
10. Hojak Simona: Sprememba vloge računovodstva in oblike računovodskih informacij za poslovodstvo po uvedbi informacijskega sistema BAAN IV v družbi Talum. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 86 str.
11. Horvat Dejan: Vpliv razvoja informacijskih tehnologij na podjetja. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 47 str.
12. Javornik Boža: Revidiranje elektronskega poslovanja. Zbornik referatov 8. mednarodne konference o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2000, str. 27–50.
13. Jerič Turk Maja: Presojanje kakovosti računalniških rešitev za računovodje. Zbornik referatov 34. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah. Portorož : Koordinacijski odbor Zveze ekonomistov Slovenije in Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2002, str. 107–119.
14. Jerman Blažič Aljoša: E-poslovanje. Sistem, Ljubljana, oktober 2005, str. 12.
15. Jerman Blažič Borka et al.: Elektronsko poslovanje na internetu. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2001. 206 str.
16. Jones Matthew: Structuration Theory. Currie Wendy, Galliers Bob, eds., Rethinking Management Information Systems – An Interdisciplinary Perspective. New York : Oxford University Press, 1999, str. 103–135.
17. Kavčič Slavka: Sodobne računovodske metode kot podlaga za sestavljanje računovodskih poročil. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 1996, str. 31–69.

18. Klepec Borut: Človeški dejavniki uspešnosti uvajanja in uporabe informacijskih tehnologij. Zbornik posvetovanja Dnevi slovenske informatike 2005. Portorož : Slovensko društvo Informatika, 2005, str. 303–308.
19. Knez Riedl Jožica: Primerjalno presojanje. Zbornik referatov 32. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji. Portorož : Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2000, str. 217–231.
20. Kovačič Andrej et al.: Temelji elektronskega poslovanja. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 304 str.
21. Kovačič Andrej, Vintar Mirko: Načrtovanje in gradnja informacijskih sistemov. Ljubljana : DZS, 1994. 316 str.
22. Koželj Stanko: Možnosti uvajanja elektronskega poslovanja v računovodstvu. Zbornik referatov 14. posvetovanja o računovodstvu, reviziji, davščinah in financah. Maribor : Društvo računovodij, finančnikov in revizorjev, 1999, str. 53–67.
23. Koželj Stanko: Odzivanje računovodstev in financ na elektronsko poslovanje. Organizacija, Kranj, 31(1998), 3, str. 136–139.
24. Krašovec Tone: Elektronsko poslovanje gospodarskih družb. Ljubljana : Združenje Manager, 2000. 32 str.
25. Kuhar Barbara: Možnost uporabe računovodskih računalniških rešitev v računovodskih servisih. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 46 str.
26. Lango Neža: Računalniško računovodenje osnovnih sredstev. Specialistično delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 87 str.
27. Lutar Skerbinjek Andreja: Uporaba določil Zakona o elektronskem poslovanju v računovodstvu. Zbornik referatov 18. posvetovanja o računovodstvu, reviziji, davščinah in financah. Maribor : Društvo računovodij, finančnikov in revizorjev, 2003, str. 50–60.
28. Natek Srečko: Strateški načrt informacijskega sistema, za direktorje ali informatike. Zbornik posvetovanja Dnevi slovenske informatike 2005. Portorož : Slovensko društvo Informatika, 2005, str. 206–211.
29. Nose Boris: Elektronsko arhiviranje dokumentov. Zbornik XII. posvetovanja Računovodstvo za notranje potrebe podjetij. Ljubljana : LM Veritas, 2004, str. 225–229.
30. Novak Nataša: Računovodstvo v pogojih popolnega elektronskega poslovanja. Diplomsko delo. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, 2005. 62 str.
31. Osojnik Mojca et al.: Skrivnosti elektronskega poslovanja: priročnik za mala in srednja podjetja. Ljubljana : Gospodarska zbornica Slovenije, 2002. XII, 288 str., 4 tbl.
32. Pavliha Marko, Jerman Blažič Borka: Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP) s komentarjem. Ljubljana : GV Založba, 2002. 222 str.
33. Perenič Gorazd: Pravna podlaga in zakonitost elektronskega poslovanja. Zbornik referatov 8. mednarodne konference o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2000, str. 13–26.

34. Recek Pavlović Suzana, Pretnar Liljana: Elektronsko vodenje prejetih računov. Zbornik referatov 19. posvetovanja o računovodstvu, reviziji, davščinah in financah. Maribor : Društvo računovodij, finančnikov in revizorjev, 2004, str. 41–53.
35. Rojec Mehak Saša: Ravnanje z digitalno podpisanimi dokumenti od nastanka do arhiva. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 85 str.
36. Silič Marin, Perenič Gorazd: Problematika elektronskega poslovanja. Zbornik referatov 6. letne konference revizorjev. Ljubljana : Slovenski inštitut za revizijo, 2000, str. 161–173.
37. Srića Velimir: Sistem, informacija, kompjutor: primjena sistemskog mišljenja u ekonomiji. Zagreb : Informator, 1981. 321 str.
38. Stanko Miran: Računalniški programi v Windows okolju. Zbornik referatov 2. kongresa računovodskih servisov. Portorož : Gospodarska zbornica Slovenije, 2000, str. 81–90.
39. Škerjanc Mojca: Kakovost računovodenja računovodskih servisov. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 44 str.
40. Štrakl Marjan: Varnost in varnostna politika. Sistem, Ljubljana, november 2001, str. 16.
41. Toplišek Janez: Elektronsko poslovanje. Ljubljana : Atlantis, 1998. X, 336 str.
42. Turban Efraim, King David: Introduction to e-commerce. New Jersey : Prentice Hall, 2003. XXXIV, 537 str.
43. Turk Ivan, Kavčič Slavka, Kokotec - Novak Majda: Poslovodno računovodstvo. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 2003. 856 str.
44. Turk Ivan: Podatki in informacije v poslovnem sistemu. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1993. 314 str.
45. Turk Ivan: Pojmovnik poslovne informatike. Ljubljana : Društvo ekonomistov Slovenije, 1987. 446 str.
46. Vertovšek Tina: Vpeljava informacijskega sistema Baan V v finančno-računovodski oddelek podjetja EGP Embalažno grafično podjetje, d. d. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2005. 45 str.
47. Vodišek Mojca: Model nove organizacije dela računovodskega servisa. Diplomsko delo. Maribor : Ekonomsko-poslovna fakulteta, 2005. 58 str.
48. Wilkinson Joseph J., Cerullo Michael J.: Accounting Information Systems, Essential Concepts and Applications. 3rd edition. New York : John Wiley&Sons, 1997. 984 str.

Viri

1. Biro Bonus, d. o. o. [URL: <http://www.e-racunovodstvo.si/>], 7.10.2006.
2. Bučar Drago: Intervju z direktorjem podjetja Biro Bonus, d. o. o. Ljubljana, 19.9.2006.
3. Datalab, d. d. [URL: <http://www.datalab.si/>], 6.10.2006.
4. Demo verzija Pantheona. [URL: <http://pantheon.datalab.si/si.html>], 5.10.2006.
5. Grad, d. d. [URL: <http://www.grad.si>], 20.11.2006.
6. Interna gradiva podjetja Biro Bonus, d. o. o., 2006.

7. Interna gradiva podjetja DataLab, d. d., 2006.
8. MAOP, d. o. o. [URL: <http://www.maop.si/>], 19.11.2006.
9. Navodila za uporabo Pantheona [URL: <http://help.datalab.si/p50/>], 20.10.2006.
10. Okorn Tomaž: E-poslovanje, računovodenje in davčni predpisi. [URL: <http://www.gzs.si/Nivo3.asp?ID=8345&IDpm=2327>], 25.11.2002.
11. Perftech, d. o. o. [URL: <http://www2.perftech.si/sxp/default.sxp>], 5.11.2006.
12. Pirc Bernarda: Intervju z računovodkinjo podjetja Biro Bonus, d. o. o. Ljubljana, 19.9.2006.
13. Pojasnilo DURS: Računi v elektronski obliki: kriteriji za izdajo dovoljenja (5. odstavek 33. člena ZDDV). Denar, Ljubljana, 13(2003), 12, str. 25–27.
14. Pravilnik o prijavi overiteljev in vodenju registra overiteljev v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 99/2001).
15. SAOP, d. o. o. [URL: <http://www.saop.si/>], 20.11.2006.
16. SAP Slovenija. [URL: <http://www.sap.com/slovenia/index.epx>], 20.11.2006.
17. Slovenski računovodski standardi (Uradni list RS, št. 118/2005).
18. Small business Accounting 2006 Tour. [URL: <http://www.microsoft.com/office/accounting/prodinfo/tour/time.msp>], 15.11.2006.
19. Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje (Uradni list RS, št. 77/2000, 2/2001).
20. Zakon o davku na dodano vrednost (Uradni list RS, št. 89/1998).
21. Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (Uradni list RS, št. 57/2000, 98/2004).

Priloge

Priloga 1:

Tabela 1: Priložnosti in prednosti ter izzivi in nevarnosti e-poslovanja

Priložnosti in prednosti	Izzivi in nevarnosti
Eksponentna rast e-poslovanja bo povečala celotni obseg svetovne trgovine.	Največ bo pridobil razviti in povezani del sveta.
Približno 80 % e-poslovanja bo potekalo med podjetji. Tu je priložnost za včlenitev v preskrbovalne verige.	Možnost razpada obstoječih preskrbovalnih verig, s tem pa se bo povečala odvisnost od velikih mednarodnih družb.
Hitrejši prenos tehnologij in večanje ponudbe informacijske tehnologije.	Če je domača industrija šibka, bodo imele od tega dobiček le multinacionalke, ki se ukvarjajo z informacijsko tehnologijo.
Nastale bodo velike korporacije, prav tako pa tudi mala podjetja, ki bodo lahko ponujala podobne storitve po nižjih cenah.	Za manj razvite države je to velika priložnost, hkrati pa tudi velika grožnja, ki jo prinašajo multinacionalke.
Izboljšal se bo dostop do informacij o trgih, poslovnih priložnostih in preskrbovalnih verigah.	Tisti, ki ne bodo imeli dostopa, ne bodo mogli izkoristiti prednosti, povezanih z e-poslovanjem.
Mala in srednja podjetja lahko veliko ceneje postavijo virtualno kot resnično trgovino.	Stroški vzdrževanja, posodabljanja in trženja so visoki.
Mala in srednja podjetja niso več tako odvisna od posrednikov.	Ponudniki internetnih storitev in portalov se lahko ustoličijo kot novi posredniki.
Podjetja bodo svoje storitve vzpostavila povsod tam, kjer bodo imela dostop do primernega znanja.	Pridobile bodo tiste države, ki lahko ponudijo ustrezno izobraženo delovno silo po nižji ceni.
Omogoča novim dobaviteljem vstop na tuje trge in spajanje z globalnimi preskrbovalnimi verigami.	Nevarnost, da bodo odrezani obstoječi dobavitelji iz manj razvitih držav.
Potrošniki bodo lahko kupovali določeno blago po nižjih cenah.	Domači proizvajalci bodo lahko izgubili obstoječe stranke.
Proizvajalci bodo lahko globalno nabavljali dele in komponente po nižjih cenah.	Domače dobavitelje bo to potisnilo na samo obrobje.
Večanje in moderniziranje finančnih institucij in procesov.	Tuje banke in multinacionalni izdajatelji kreditnih kartic bodo s tem pridobili največ.

Nadaljevanje Tabele 1:

Priložnosti in prednosti	Izzivi in nevarnosti
Omogoča povečano publiciteto in večje možnosti oglaševanja.	Cena učinkovitega oglaševanja na spletu lahko presega zmožnosti malih in srednjih podjetij.
Povečana učinkovitost in preglednost javnih naročil bosta pritegnili konkurenco in izboljšali nabavo v javnem sektorju.	Nabava, vezana izključno na e-poslovanje, bo izključila obstoječe dobavitelje, ki nimajo dostopa do interneta.
Zaposlovanje strokovnjakov za informacijsko tehnologijo se bo v tujini zmanjšalo, ko bo internet tudi lokalno dosegljiv, s tem pa se bo zmanjšal tudi beg možganov iz manj razvitih držav.	

Vir: Osojnik et al., 2002, str. 178–179.